

510
1835
p. 222 h.

1. no. 010. 5/8

धः १२९ प्रार्थयेत्सर्वविदुषां क्षमामध्यपरमधकः नेत्राष्टसिद्धिचन्द्रेण नगत्र्यं दुर्गेशके १७३७ शुद्धे
कस्मभृमौ चारे अपरान्दे पूर्णोक्तमिदम् १७३ इति श्री परमसुखोपाध्यायकृते नवरत्ने वर्षफलं नामा
नवरत्नसमाप्तम् सम्वत् १९२६ श्रीकाशीविश्वनाथपुरीमेढुंदराजगणेशकेपाशदाऊअमिहोत्रीके
मिहविनायाकजंत्रमेयहरमलनवरत्नकापोथीछपी जिसेलेनाहोयउसेढुंदराजंगणोसकेमिसिद्धजपीथीवाले
केडुकानमेमिहोला लिखारामदासवइस्मो क्वापनेवालेकानामभैरोकारीगढ मिःमाधकृष्ण ५ शुभ

बहुशब्दकृत विद्युत्यातोभवेत्तत्र भयंतेन प्रजायते १०६ चौरादयोर्विधेः कर्म - बहुवचनप्रजायते निजानां स्व
 ल्यस्वस्य च नैराश्याभिवृद्धिः १०७ अन्नादीनां महर्घस्यान्नपानीतियुतावदेत् नृपारोशश्चैवृद्धिः
 तेनोद्दिग्नमस्त्यभवेत् १०८ तुलुकस्तानदेशेऽस्यां दगवालेफलं त्विदम् अतवेदाखिलं स्वरांडः यदि तत्र फलं व
 द १०९ जनानां मतिहर्षस्यातरेहेचमंगलं भवेत् बहुवृद्धिर्भवेत्तत्र चैकार्गवमही भवेत् ११० नृपातीति
 युतास्तत्र समर्घं च भवेत् किल फलान्पमृततुल्या निवहनिच फलानि च १११ जनानां बहुवृद्धिः स्याद्विवाह
 श्वणुहेगहे रुमदेशे तथा सामेफलं तत्र विशेषतः ११२ इस्तिमाचं भवेत्स्वरांडः इतदातस्य फलं त्रुवे जना
 नां चार्तिहर्षस्यात् शुभकर्मरतो भवेत् ११३ लेख्यकर्मस्त्वनानां च क्यसानामतिः ११४ भूपतीनां च स
 म्यस्यात्स्वाधीनानां च कष्टकृत ११५ सुगंधद्रव्यस्य तथा दत्तानां मतिवृद्धिकम् अन्नादीनां समर्घस्याज
 नानां मतिभं कृतम् ११५ उत्तरादिकस्य देशेषु विशेषेण फलं वदेत् तस्मिन् यदि तत्स्वरांडफलं तस्य वद

रुनर-
४३

म्यहम् ११६ पूर्वदेशमहादृष्टिः कीयुरपिषतादृशः ॥ ११७ ॥
इतानाममृतेषुजादृष्टिर्भवतिनिश्चितम् भूमिकंपोभवेच्चापिलोकानांचकतेपेत्तम्-११८ वायव्यदि-
भागेपिविशेषेणप्रजायते मयासंवत्सरस्येदंफलंचकथितंबुधैः ११९ स्वबुद्ध्याकोशलेनपिपुरुषाणां
फलंबदेत् एवंप्रोक्तंरत्नशास्त्रस्यसारंसर्वेषांनानाहितार्थं स्वल्पंसौम्यशीघ्रबोधेनैवतस्मात्पि-
तगौरवशीर्षप्रयत्नः १२० रत्नांभोधेश्चयत्सारंनवरत्नंप्रकीर्तितम् नवरत्नस्यरक्षार्थंयामायसुखाभि-

रामः
४३

५२

समरकंदं वल्लिजा निनाम पूरुतत्र फलं ज्ञेयमन्यदेशे च स्वल्पकम् ९५ फलं तु खेत्वा निनामेव ज्ञेयं विचित्रं ९६
सहस्रविलस्वरादिपुष्पसंतस्य बहाम्यहम ९७ जनानां सुखदृष्टिस्तथा हयस्य दृष्टिर्निर्भयत्वं जमाना ९८
दीर्घा महर्षिता ९९ राजानो नीतयुक्ताश्च जनानां च धनं बहु दृष्टिश्च सुस्वरूपा स्यात्काले काले वर्धते १००
क्षेमिष्ठफलाणां च बहुदृष्टिश्च जायते कारुकाणां सुखं ज्ञेयं सर्वधर्मरता जनाः १०१ राष्ट्रं च विभूयं सस्य क्रु
दृष्टिः सुखान्वितम् नरकिर्लानदेशेषु तथानेसाप्ये सुच १०२ समरकंदं भवेत्पूरुगमन्य देशे सुखं स्वल्पकम् १०३
अतवे स्वादिजः स्वाड्यदिस्वादिफले त्रुवे १०४ स्वया स्वल्पकम् स्यादल्पदृष्टिर्भवेत्तथा कूपेषु नद्यां स्वल्प
जलः शीताधिक्यं ततोऽस्मात् १०५ बहुवायुं प्रवृत्तिजलेनोक्तं मज्जते अस्मेनैव भवेद्द्रोणाकारिन्यं त्वं निम
र्हितम् १०६ प्रजानां सुपरिकोधः नृपस्य बहुलं भवेत् बहुसुपद्रवानि स्युर्देशे ग्रामे प्रेसुच १०७ मेघदेशे
विषोषाज्जघान् जीभयं भवेत् नकीः स्वात्र भवेत्तत्र फलं तस्यैव स्वल्पकम् १०८ स्वल्पदृष्टिर्भवेत्तत्र परस्व

रामः
४२

॥ धनं च ययातिजनानां च कृपावत् ८४ कायसंवत्स्रकारि पञ्चजनं जायते ध्रुवम् दृष्टे
दिर्भवति भूयसी ८५ जनानां भूतिव्याणां लाभश्चैव प्रजायते सर्वदृष्टिर्भवेत्तत्र कारुकाचसुखा
निदेशस्य देशानां फलं ज्ञेयं त्रिचतुरौः वयस्य भवेत्तत्र त्रिफलं तत्र वदाम्यहम् ८६ प्रवा
चशुभकार्यसिद्धयति प्रवाचिकास्तोसिद्धि र्हुदृष्टिश्च जायते मिष्टान्नभोजने चैव द्र
दत्तं अन्नरपवहुदृष्टिः स्याद्राजानः सुखिनः सदा ८७ नीतिमार्गरता सर्वविद्याया निरस्य
गदृष्टिर्लोभश्चैव न विष्यति ॥ ८० ॥ ८० ॥ ८० ॥ वायव्यदेशसंस्थानं फलं कर्त्तुं निसारु
उत्तमद्राघ्नमुदीरयेत् ८१ दृष्टिः स्वल्पतराज्ञेया व्यापारे हानिमेव च नृपदण्डभयं चैव तस्म
८२ अतिकस्य च मध्यत्वं वायेश्चैव कठोरता नौकाचजल मग्राहिवहुशश्च भविष्यति
जानः भवन्ति वलशालिनः प्रजानां रोगदृष्टिः स्य नैशापुराणि वसिष्ठम् ८३ तथैवोपरं

॥ धनसंययातिजनानांचक्षुषंभवेत् ८४ कार्यसौवर्चकाभिप्रेक्षनानांजायतेध्रुवम् दृष्टे
दिर्भवेत्तुभूयसी ८५ जनानांभूतिव्याणांलाभश्चेवप्रजायते हर्षदृष्टिर्भवेत्तत्रकारुकाचसुखा
॥ निदेशस्यदिशानांफलंज्ञेयंत्रिचक्षुरौः त्रयावस्थंभवेत्तत्रद्विफलंतत्रवदाम्यहम् ८६ प्रका
चशुभकार्यातिशयसिध्यति प्रवासिकास्तोसिद्धिं बहुदृष्टिश्चजायते मिष्टान्नभोजनेचैवद्रा
ह्मणः अन्नरूपबहुदृष्टिः स्याद्राजानः सुखिनः सदा ८७ नीतिमार्गरतासर्वविद्यायुतिवत्स्य
नां दृष्टिर्लोभश्चेदमविष्यति ॥ ८० ॥ ८० ॥ ८० ॥ वायव्यदेशसंस्थानंफलं कर्मात्मनिसारः
उत्तमद्राफलमुदीरयेत् ८९ दृष्टिः स्वल्पतराज्ञेयाव्यापारेहानिमेवच नृपदण्डभयंचैवतत्क
८९ अतिकस्यचमध्यत्वंवायेश्चैवकठोरता नौकाचजल मग्नाहिवहशश्चभविष्यति
जानः भवन्निबलशालिनः प्रजानांरोगदृष्टिः स्यन्नैशापुराणिक्मसिन्नुम् ९० तथैवापारे

रज.र.
४२

रहे भवेत् अन्तादीनां समर्धचदेशमध्ये सतुर्धकम् ७३ नृपाणां वहकार्ये च कावेष्टिभि
समर्धकं वल्लिवा पी स कानां च वृद्धिर्जीरस्य वृद्धिता ७४ रुमदेशे तथा मिश्रदेशे कावुलं प्रभृतिषु फल
स्वच्छा विलस्वरा एतदास्याच्च महर्धता ७५ जनानां वहवो रोगास्तथो द्विगमनो भवेत् स्वर्पदृष्टि न वतीत्र
दीनां महर्धता ७६ नृपा न्यायराः सर्वदा सादीनामुपद्रवम् मध्यदेशेषु राजाना भवंति वल्लि शालिनः ७७
क्षेमिष्ठफलानां ज्ञेयं तथापि मिश्रमेष्वको अकोशं यदितत्वं रांडफलं तस्य वदाम्यहम् ७८ राशिज्ज्यातदा
वृद्धिः सुखानि महर्धता जनानां वहरोगाश्च काठिन्यं कार्ये सिद्धये ७९ मेघाश्च न हवस्तत्र फलं ते पां निजाय
अतवे स्वाभि रोगो नैव नृणां हि मना भवेत् ८० अष्टाने च जनानां च कसं चैव प्रजायते कर्मस्य पश्चिमे भागे
जलः शोभाति किल ८१ अन्यदेशे समं ज्ञेयं सकलस्य फलं धैः हृषरा यदितत्वं रांडे भवति तस्य फलं नुवे
हितम् १०३ वित्तत्रायाधिकं भवेत् किल प्रवलं सत्रचौरसु निर्भयं न प्रवर्तते ८३ अन्यायमार्गं गमिष्ये भ
विशेषाणां

राम.
४२

वक्ष्ये सति वेदनिर्दिष्टं मन्त्राणां च भवेत्तेषां लोकानां च सुखं भवेत् ६२ पदार्थस्यैव हि भवति भूयसी राजा
 मः सुखरूपा सतीति मार्गस्तस्मात् ६३ प्रजानां पालने प्रीतिं संसारस्वस्थिं भवेत् स्थानं च निर्भयं पूर्वदिश्यां फ
 लकर्मतः ६४ कंठं लस्यारिजं खण्डनुतं च फलमीरिजं मं सदेहं द्विजमन्ताः सर्वजनाद्यैश्च भूयसी ६५
 चोष्णत्वं मातिप्रोषाणां नृपास्त्वन्यायवर्तिनः गृहे गृहे कलहं नित्यं युद्धं चैव परस्परम् ६६ नीचानां प्रवर्त
 त्वं च चौरादीनां नैवेद्यं च तलाग्निभ्यां भयं चापि द्रव्यमाशश्च भूरिश ६७ देशकानां संहतिं स्याद्द्रव्ययासि मृति
 भवेत् देशेषु नैवेद्यं तस्यैव फलं तत्र नैवेद्यं च ६८ पदितत्रजमातं स्यात्तदा तस्य फलं भवति सर्वेषां च पंदा
 योनां हृदि भवति भूयसी ६९ नीतिमार्गरतां सर्वजनाश्च सुखसंयुताः किञ्चित् श्रेष्ठं सभयं भवति देहिनां
 कदा ७० उत्तरदिक्स्थे देशेषु वरुणास्थस्य च गोचरे फलं नैवेद्यं विज्ञेयं जमातस्य फलं स्मृतम् ७१ मन्त्रि
 त्वात्तदा चेत्स्यात् फलं तस्य वदाम्यहम् जनानां च भवेद्दृढि मांगलं च ग्रहेभ्यः ७२ जमानां सुखं हृदि

४०

नैवदेधुधः यदिप्रतिदिनेज्ञातुंफलस्येष्टाभवेत्तद् ५१ माघमासस्यप्रस्ताराज्जातंफलचतुष्टयम् पूर्वोक्तमेव
मार्गेणाभिध्यः प्रस्तारकं कुरु ५२ आद्यमासदिनस्यैष प्रस्तारः कथितो बुधैः तस्मात्पूर्वोक्तमार्गेणाखराउमेकं
व्यस्यधयेत् ५३ तत्परादतदिनस्यैवतस्माद्भेद्यंफलं वदेत् प्रथमाचद्वितीयस्याद्वितीयाच्चतृतीयके ५४ त
तीयाचचतुर्थस्याप्येविकार्यास्मिन्नन्तरम् त्रिंशत् संख्या प्रतिदिने मासे च प्रथमे फलम् ५५ एवं द्वितीये मासे
च दिनानि च द्वितीयके तृतीयाचतृतीयस्य द्वाविनां फलमीरयेत् ५६ एवं द्वादशमासेषु दिनानामेककलाञ्जिव
कार्याणि च फलान्यभ्यो वक्ष्ये खराडानुसारतः ५७ तस्योने यदि तत्त्वसंफलं तस्य वदाम्यहम् पूर्वशास्त्रानु
सारेणास्वबुद्ध्या कोशलेन च ५८ जनानां कुशलं सर्वेषु भक्तैः सदा कृष्णमासा समृद्धिः स्याद्विने सुधर्ममेव
च ५९ चतुष्पदाद्विंशतस्यां किंचित्कष्टं भवेत्किल फलमीशान्दिकस्यानंदिशान्दिकर्मवृत्तः ६० कञ्ज
रुखिलः अत्र गेहे तदा तस्य फलं वदेत् व्यापारे बहुलाभस्यात्सुखे चैव भविष्यति ६१ फलान्यमृततुल्यानि

रात्रिः
४०

नुसारं गते हं च य धनक्रमात् स्वारिजादिकमगोरासूक्ष्मद्वैविचारयेत् ५९ अथान्यत्वं प्रवक्ष्यामि सा
मान्यं सर्वगोचरे च असा सर्वजनानां च फलनासे हिवत्सरे ६० तद्देशसमाप्तिं फलं तस्यैव संबदेत् रमलं मा
स्येत्तत्र प्रस्तां स्कारयेत्सुधीः ६१ सावितं च पुनस्तस्य कुर्यात्पूर्वोदितं क्रमात् सावितं चैव प्रस्तारे प्रथमे च त्रयोद
शे ६२ गुराये मासमुत्पन्नं तं पृथक् स्थापयेच्च तत् चतुर्थस्थे च खंडेन गुराये च चतुर्दशे ६३ तौ च पृथगस्थे च
तिथिखण्डनं गेन च पृथगस्थं दशमस्थेन षोडशं गुरायेत्तदा ६४ एवं च त्वारिखण्डानि तेभ्यः खण्डद्वयं कुरु ॥
द्वाभ्यामेकं स मुत्पाद्य तस्मात्पूर्वं फलं विदुः ६५ यदि मासफलानां च ज्ञातुमिच्छास्ति चेत्तदा प्रस्तारात् सावितान्या
नि च त्वारिखकलानि च ६६ तेभ्यः प्रस्तारैकं कुर्यात्तस्मात्पूर्वोक्तवर्त्मना कुर्याच्च त्वारिखण्डानि तेभ्यः खण्डद्वयं
कुरु ६७ द्वाभ्यामेकं च तत्तत्खण्डं ज्ञेयं प्रथममासकम् आद्यमासस्य प्रस्तारात् खण्डमासद्वितीयकम् ६८ द्विती
या च तृतीयं च तृतीयं च चतुर्थकम् एवं द्वादशमासानां खण्डानि रचयेत्सुधीः ५० तेभ्यः फलं च मासानां कुरु

रुन

३३

न स्यात्तावित्तं संज्ञा स्यात्प्रस्तारे सदृशे सति नोचेतदा पुनस्तस्माद्विष्वादिक् चतुष्टयम् २८ स्थापयेत्प्रथमं स्थूयमे
तेभ्यः प्रस्तारमाचरेत् एवं पुनः पुनः कुर्यात्पावनस्य चासावितम् २९ षष्ठादूर्ध्वं न गच्छति सावितं षष्ठ्यर्धं ग
म प्रेष्यमंसावितं चेत्यात्तदा लाभसुखं भवेत् ३० सुखं ज्ञेयं द्वितीयं च धनं चैव तृतीयके मध्यमं स्याच्चतुर्थे च प
चमेकपदं भवेत् ३१ अतिकृष्टकरं षष्ठे प्रस्तारे च यदा भवेत् स्थिरं कस्यां कसंख्याभिस्तदैवं वर्षसंमितिः ॥
३२ भजे च त्वर्थादिर्वसैः प्रस्ताराणां दशा भवेत् सादृशारविभिर्भाज्यान्तरदशा स्मृताः ३३ फलं त्विक्क
शकले दशास्तु स्थानुसप्तः पूर्वोक्ते नैव सांख्येण मासं खराडस्य वर्तते ३४ आद्यप्रस्तारके ज्ञेयं त्वाद्यं चैव
दशाफलम् द्वितीयस्य द्वितीये तु तृतीयस्य तृतीयकम् ३५ एवं दशाफलं वाच्यं प्रस्तारे सावितक्रमे एवं दशाफलं
प्रोक्तं द्वितीयं च विधिं ब्रूवे ३६ मासं खराडदशां द्वाभ्यां खराडजातं फलाक्यम् तत् खराडव्रसतो वाच्यं फलं स्तुतम्
दशाख्यके ३७ तच्च शुभं शुभे गेहे पतितं वलसंयुतम् तदा शुभं फलं वाच्यं शुभं च शुभं भवेत् ३८ फलं

रामः

३३

शकलस्यच १६ तत्त्वस्यचभवेनैत्रीतदासर्वशुभंवदेत् स्वराडस्यस्थानस्वराडस्यमैत्रीस्योच्चेतदाशुभम् १७ मास।
 स्यशकलंज्ञेयंप्रस्तारेपद्मेभवेत् तत्तद्वशात्फलंज्ञेयमुत्पन्नशकलस्यच १८ पस्यमासस्यसाक्ष्यं देवसिद्धीत्सुखा
 वहम् निर्वलंत्वशुभंजातंशुभाभ्यांचेतदाशुभम् १९ माससाक्ष्यं देवोर्मैत्रीतदासर्वशुभंवदेत् शत्रुत्वेत्वशुभंज्ञेय।
 मुदासीनेचमध्यमम् २० साक्षिस्वराडशुभंहेतुर्नरुक्तंयदाभवेत् तदाशुभफलंवाच्यम् शुभेत्वशुभं वदेत्॥
 २१ पुनरुक्तिर्गेहेतवस्साक्षिस्वराडस्यचेतद्वयोः मैत्रीचेच्छुभमादृश्यंशत्रुत्वेअशुभंवदेत् २२ विचारोपस्युवेड
 स्वतदीशस्यद्वितीयकम् स्वराडतस्यशरीरं चसाक्षिरीत्याफलंवदेत् २३ स्वराडस्यविपरीतंयत्स्वराडंत्वस्याकसं
 भवेत् तच्चेच्छुभंशुभस्थानेतदासर्वशुभंभवेत् २४ एवंमासफलंप्रोक्तमधुनाप्रोच्यतेफलम् दशायाः स्वरूपे
 णातर्द्धसावितंनुवे २५ पासकोत्येचप्रस्तारेविष्वे १३ कर्मा १० य ११ शक्र १४ कैः स्वराडकैश्च चतुर्भिः
 प्रस्तारंकारसेत्सुधीः २६ आद्येत्रयोदशेतुल्येद्वितीयेदशमेतथा तृतीयेलाभस्वराडचचतुर्थेचचतुर्दशे २७

र. न. र.

३६

सांस्कारयेद्बुधः॥विधिंफलमप्यवचिनयेद्देववित्तमः ५ तत्रादौजनानांचवर्षस्यचफलंब्रुवे प्रसूतिंमथमौतव
राडात्ब्यत्ययात्तंचफलंवदेत् ६ तनुधनादिभावानांशकलानांचयोगतः शुभाशुभानांवसतःपुष्टिहानिंचनिर्दिश
ता ७ अशुभेपिस्वर्गेहेचशकुनस्पक्रमेणाच तदापिद्विदंज्ञेयंसवलेचविशेषतः ८ तत्रापिस्वारिजादीनां
खण्डानांचविचारतः स्वारिजेनिर्गमेनैवदाखिलेचागमेनच ९ स्वारिजेमसमंज्ञेयमुन्कलेविफलंबुधेः सावि
तेदाखिलेनुत्पफलंज्ञेयंविचक्षणेः १० पुनरुक्तिशुभस्थानेतदातस्यशुभंवदेत् अशुभेअशुभंज्ञेयमध्यमेवैवचा
मध्यमम् ११ प्रश्नादिगृहभ्यश्चमासानामपिचिंतयेत् प्रथमेप्रथमंमासेद्वितीयेचद्वितीयकम् १२ एवंद्वाद
शगेहेभ्योद्वादशानांफलंवदेत् शुभस्वराडशुभंज्ञेयंपापस्वराडेत्वनिष्टकम् १३ मासस्वंडशुभेगेहेपुनरुक्तिशुभं
वदेत् अशुभेअशुभंज्ञेयमध्यमेवैवमध्यमम् १४ शुभाभ्यांयदितत्स्वराडमुत्पन्नंचयदाभवेत् तदाशुभं
लंज्ञेयंत्वन्यथाचा शुभंवदेत् १५ शुभाशुभाभ्यामध्यंचफलंज्ञेयंविचक्षणेः मासेस्वराडस्यतत्त्वस्यपुनरुक्ति

शमः
३८

एवं पुनः पुनः कृत्वा यावदेकं भवेन्नरः प्रकारमन्यवक्ष्यामियेन चौरस्फुटो भवेत् ॥ ४४ ॥ सर्वेषां च जनानां च स्वार्थं पंक्तिं निवेशयेत्
प्रस्तारं च ततः कृत्वा तत्र प्रष्टुं विचारयेत् ॥ ४५ ॥ पंचमेव तथा षष्ठे सप्तमं शकलं भवेत् अवजदस्य मते नैव तेषां संख्यां प्रकाशयेत्
४६ नृपाणां च सदैवं पंचपत्न्यां चौभजनोपरि ॥ तदंके दापयेत् तत्र दशहस्तं क्रमेण च ॥ ४७ ॥ यस्याप्येवसानं स्यात् चौरं तं नि
श्चितं वदेत् मनुष्यादधिके केचित्प्रथमादिषु पुनः सिपेत् ॥ ४८ ॥ एवं बहु प्रकारेण तस्करस्य विनिर्णयः कथितश्च म
या सम्यक् दैवज्ञानेन हितयच ॥ ४९ ॥ इति श्रीसनाढ्यकुलावतंसपरमसुखोपध्याय कृते रम्येन वक्त्रेण चौरादीनां
नामकथनमष्टमं रत्नं समाप्तम् ॥ ॥ अथ नवमं रत्नं तत्र वर्षफलस्य विचारः सुस्मातिर्हर्षसंयुक्तो सुवेधस्थिरमानसः ॥
स्वेषदेवं हृदि ध्यात्वा स्वरूपं मनसा स्मरन् ॥ १ ॥ मंत्रं च सप्रवारं च जप नृसायनमेषगे सूर्यचम्राग्निदत्ते पासकौ
क्षेपयेत् सुधीः ॥ २ ॥ समस्तजगदर्थं च पृथग्यो यत्र तिष्ठति ॥ तेषां च सुखदुःखानां तथोद्देशे सुखा सुखम् ॥ ३ ॥
अन्येषां च जनानां च ॥ दिने वर्षप्रवेशने ॥ दिने चान्यदिन्ये पूर्ववर्षस्य फलसिद्धये ॥ ४ ॥ पासकौ पातयेत् तत्र प्र

रुन.र.
१७

एवंसर्वाणिउपलक्षणानिचौरस्यवदेत्सुधीः३०। अन्यन्मतांतरेवस्यप्रत्येकेषुजनेषुचाचौरस्यज्ञानार्थमलंकारयेत्सुधीः३१।
पूर्वोक्तेनैवमार्गेणद्वितीयावंचकारयेत्। प्रस्तारं द्वितीयं कृत्वा तत्र प्रष्टुं विलोकयेत् ३२ जमांतयत्र गेहे स्यात्प्रस्तारे च द्वितीयकोऽपि
जुहे पूर्वप्रस्तारे द्वा वि लं सा वितं भवेत् ३ तदापनसमूहेषु प्रत्यक्षेषु च विद्यते तस्करः स्वारिजेनास्ति मुन्कलीवेतथावदेत् ३४
एवंजनसमूहस्य द्विधा भागं च कारयेत्। मद्गुह्येष्टयत्नं कृत्वाप्येवं विलोकयेत् ३५ एवं पुनः पुनः कुर्यात्स्यादस्यादेकं स
ख्यकम्। द्वितीयं रमले चैव जमांतं शकलं भवेत् ३६ अंकीशं च द्वितीयं स्यादथवानवमे गृहे। न क्यष्टमे च प्रथमे प्रस्तारे यदि
जायते ३७ तदाचौरस्य विज्ञेयो येन प्रष्टुं कृतं यदा एवं प्रत्यक्षरूपेषु जनेषु चौरनिर्णीयः ३८ अन्यन्मतांतरेवस्यप्रत्यक्षेषु जनेषु च
रमलं कारयेत्। पूर्वोक्तेनैव वर्तमाना ३९ हुमराचनकीरवरो प्रस्तारे वर्तते यदि तदा जनसमूहेषु तस्करो वर्तते ध्रुवम् ४० त्रैवेतदाना
स्ति चौरो द्वयोर्मध्ये यदा स्ति चेत् एको वै शकलश्चेत्स्यात्तदा चौरोऽपि वर्तते ४१॥ निर्वलश्चेन्न चौरः स्यात्तस्मिन् जनसमूहे कोऽपि
भागपुनः कृत्वा जनानां चष्टयकृष्टयकृ ४२ पूर्वोक्तेनैव मार्गेण दृष्ट्युक्तं रमलं चकारयेत्। हुमराचनकीरवरो यत्र चौरोऽस्ति तस्य वै ॥ ४३॥

कलासंज्ञकसमागतः अयं विजदहक्रमेदशमे गृहे स्थितः प्रथमस्य प्रस्तारे षष्ठे गृहे संख्यातस्माद्विजदहस्वगे हे संख्य
कः २५ तिर्यक्पंक्त्या दंतप्रस्तारस्य गृहं संख्या च ऊर्ध्वपंक्त्या दंतद्वयोरधस्थयो कोष्ठे सकाराक्षरं तस्मान्नामि प्रथमा
क्षरं सकारः १ अथ द्वितीयाक्षरस्योदाहरणम् । तस्यैव मलस्य चतुर्दशशकलाभ्यां जातमंकीशः अयं विजदहक्रमे अष्ट
मे गृहे स्थितः परन्तु प्रस्तारे अंकीशं कुत्रापि नास्ति प्रस्तारे अष्टमे तिर्यक्पंक्त्या दंतं पूर्वप्रस्तारे अंकीशस्थाने नुलुनवा
रिजस्थितं विजदहक्रमस्य कनवसंख्या वर्तते ऊर्ध्वपंक्त्या दंतद्वयोरधस्थे चकाराक्षरं प्राप्तं तस्माद्वितीयाक्षरम
कारः तस्मान्नामि द्वितीयाक्षरमकारः अथ तृतीयाक्षरस्योदाहरणम् । सप्तपंचमभ्यां च जातं लघ्याने अयं विज
दहक्रमे द्वितीयगृहे स्थितः प्रस्तारे तृतीयगृहे स्थितः तस्माद्विजदहक्रमं कंतिर्यक्पंक्त्या दंतं प्रस्तारे गृहां ऊर्ध्वपं
क्त्या दंतद्वयोरधस्थकोष्ठे दकाराक्षरं तस्य नामि तृतीयाक्षरं दकारः एवमन्येषामपि वर्णानामुदाहरणम् । स्वबुद्ध्या कल्प
येन स्य वर्णमात्रं च बुद्धिमान् एवं सर्वाणि वर्णानि देशज्ञावसेन च २६ नामानि कथयेद्दिद्वान्यस्य कस्यापि बुद्धिमान्

१. न२॥ १॥ केनचेत्॥ सप्तमोतिथिसंख्यां च खण्डमन्यचकारयेत्॥ २०॥ पूर्वरीत्या तृतीयं च वर्णं ज्ञेयं विचक्षणैः
२३॥ ॥ दशमां चोडशाभ्यां च कार्यं शकलमुत्तमम्॥ २१॥ पूर्वोक्तैर्नैव मार्गेण वर्णं ज्ञेयं तृतीयं कम॥ पंचमस्याक्ष
रस्याथ त्वानयने विधिं ब्रुवो॥ २२॥ प्रस्तारे विषमाणां च १।३।५।७।९।११।१३।१५। खण्डानां गणयेत्किल॥ शून्या
निषोडशे नैव भागं देयं च शेषकम्॥ २३॥ अथ मादिग्रहे देया यत्र स्यादक्षरं कम॥ खण्डं तस्य पूर्वरीत्या
ज्ञेयं वर्णं च पंचमम्॥ २४॥ केन्द्रस्थ शकलानां च शून्यानि गणयेत्तु धीः॥ रिखा च गणयेत्तत्र रेखायां चाद्वि
संख्यकम्॥ २५॥ शून्यं रिखां कयो र्योगः कायस्तस्य च पूर्ववत्॥ पंचमाक्षरवत् ज्ञेयं षष्ठं वर्णं च निश्चयात्
२६॥ सप्तमस्याक्षरस्यापि त्वानयने विधिं ब्रुवो॥ विष्वादीनां १।३।५।७।९।११।१३।१५। खण्डानां चतुर्णो गणयेच्च
रैः॥ २७॥ तस्य पूर्वोक्तमार्गेण ज्ञेयं वर्णं च सप्तमम्॥ एवं क्रमेण नाम्नाश्च वर्णसंख्या च कारयेत्॥ २८॥ राम
अथ नामोत्तरनिष्कासने उदाहरणम्॥ रमलं पातितं मया तस्य पथमग्रह शकलं त्रयोदशे गुणितं जातं तं

हस्तमतेन च ॥ ८ ॥ तदंक तुल्यवर्णाश्च नाम्निनस्तत्तस्य वै ॥ एवेमांनिवर्णसंख्याविधिः प्रकीर्तितः ॥ १० ॥
सर्वेषामक्षराणां त्वानयने च विधिं ब्रुवे ॥ आद्यत्रयोदशभ्यां च शकलं कारयेत्सुधीः ॥ ११ ॥ प्रस्तारे यद्गृहे
चेत्स्यात्तत्तुल्यचोर्ध्वपंक्तिके ॥ अंकं दत्त्वा ततः स्य उत्पन्नशकलं च ॥ १२ ॥ विजदहस्यमतेनांकगृहे स्य
च तदंकके ॥ तिर्यक् क्रमेण देयानि च क्रेवर्णांकके द्वयोः ॥ १३ ॥ अंकयोश्च तले पंचवर्णं तत्प्रथमाक्षरम्
॥ द्वितीयवर्णानयने विधिं वक्ष्ये ततो भवे ॥ १४ ॥ चतुर्थे शकलं यत्स्यात्तथा चैव चतुर्दशे ॥ अनयो र्योग
तः कार्यं खण्डस्य च पूर्वच ॥ १५ ॥ कर्त्तव्यं क्रियते तेन वर्णं ते यं द्वितीयके ॥ उत्पन्नशकलेनास्ति प्रस्तारे
चेत्तदा कथं ॥ १६ ॥ ऊर्ध्वपंक्त्या गृहं केन मार्गेणैव चलभ्यते ॥ तदोत्पन्नस्य खण्डस्य वर्णं विजदहगृहे ॥ १७ ॥
शकलस्याच्च प्रस्तारे विजदहस्यक्रमेण च ॥ अंकग्राह्यात्तदंकं च न्यसेच्च क्रेवर्णं तिर्यके ॥ १८ ॥ उत्पन्नशक
लस्यांकमूर्ध्वचक्रं च विन्यसेत् ॥ द्वयोर्धस्योर्वर्णं ते यं तत्र सतद्दुधैः ॥ १९ ॥ एवं सर्वत्र विज्ञेयं खण्डप्रस्ता

१. न. २.

३५

वंप्रथमंमूकसंज्ञंषट्प्रकारैर्निर्दिष्टम् ॥ २० ॥ इति श्रीसनाढ्यकुलावर्तसपरमसुखोपाध्यायकृतैरम्लनवर
त्नेमूकप्रथमंक्रथनं नाम सप्तमं रत्नं समाप्तम् ॥ अथाष्टमं रत्नम् ॥ तत्र चौरादीनां नामोपादानं च ॥ पूर्वतुनि
श्रयं कृत्वा किं नामाक्षराणि च ॥ चौरादीनां ततः पञ्चादक्षराणि च साधयेत् ॥ १ ॥ रमलं पातयेत् तत्र संकलं रच
येत् सुधीः ॥ फरहा कुत्र गेहे स्यादादौ तं च विलोकयेत् ॥ २ ॥ प्रथमं फरहा चेत् स्यात्तदा सप्ताक्षराणि च ॥ द्विवर्ण
हिनयेत् त्रयं त्रिवर्णं तु द्वितीयके ॥ ३ ॥ चतुर्थे च चतुर्वर्णं पंचमे पंचवर्णं कम ॥ षष्ठे त्रिवर्णं चेत् स्यात्तदा षड्वर्णं कम
वेत् ॥ ४ ॥ सप्तमे सप्तसंख्यां कमष्टमे च षडेव हि ॥ नवमे च तदा पंचदशमे चतुरक्षरम् ॥ ५ ॥ एकादशे त्रिवर्णं
स्याद्दशे सप्तसंख्यां कम ॥ त्रयोदशे च फरहा भवेद्यदि द्वितीयके ॥ ६ ॥ गृहे च शकलं यत् स्यात्तस्यां कम
वद्देन च ॥ तदं कतुल्यं वर्णं च नाम्नितस्य वदेत् सुधीः ॥ ७ ॥ चतुर्दशे चतुर्वर्णं षोडशे पितथैव च ॥ द्विष्यादि सम्
केषु चेत् स्याद्दलवच्छकलाद्देत् ॥ ८ ॥ यत्र प्रस्तारकेन स्यात्तदा च प्रथमे गृहे ॥ शकलं तु सप्तसंख्यां कम वद ॥ ३५

तृतीयं जलिखेतुधीः॥८॥ चतुर्थोऽब्दे समुत्पाद्यद्वाभ्यामेकं चकारयेत्॥ तत्त्वण्डं यत्र गोहेस्यात्प्रध्मं तत्र वदेद्बुधः॥
॥९॥ मूकप्रध्मे तृतीयोऽयं प्रकारः समुदाहृतम्॥ विश्वादि केषु खण्डेषु पूर्ववत् कथयेद्बुधः॥११॥ अन्यप्रका
रं प्रवक्ष्यामि मूकप्रध्मे चतुर्थकम्॥ नवार्णश १० रुद्र ११ सूर्याणां खण्डानां वह्निभागतः॥१२॥ पूर्वक्रमेण श
कलं कारयेद्देवचिंतकः॥ तदब्दे हेयत्र गृहे प्रध्मं तत्र वदेद्बुधः॥१३॥ सर्वेषां श्रेष्ठरूपं च पंचमं कथ्यते धुना॥
युग्मखण्डयुतं खण्डतुल्यगोहे सदैव हि॥१४॥ वेदोखा वेदशून्यं कदाचित् हि मेहके॥ ऊनशून्यं भवेन्नैव चेत्स्य
तत्र भ्रमेण चेत्॥१५॥ तिथिगोहं जमातं चेत्तदा तस्योद्घाटनं॥ पूर्वोक्तैर्नैव मार्गेण कुर्ष्याच्छून्यं सलब्धये॥
१६॥ आद्यशून्यं च मूकस्य द्वितीयं कार्यं सिद्धये॥ तस्मात्पंचदशात् खण्डाच्छून्यं युग्मं च चालयेत्॥१७॥ तै
खण्डयत्र प्रस्तारे प्रध्मं तत्र वदेद्बुधः॥ नो चेत्प्रस्तारके तत्र तदा च शकुनक्रमे॥१८॥ यत्र गोहे स्थितं तत्र चेत्प्रध्मः
तत्रैव संस्थितः॥ मूकप्रध्मे प्रकारेण पंचमः परिकीर्तितः॥१९॥ पूर्वच कथितं षष्ठं प्रध्मभेदसंज्ञितम्॥ ए

३४ ननु वक्रमेण॥ लक्ष्यानादि प्रस्तावना प्रोक्तापूर्वानुसारतः॥ ६१॥ एवं प्रोक्तं मुष्टिप्रक्षं च सप्तम्यगमेदैर्युक्तं पूर्वशास्त्रा
 नुसृतम्॥ ६२॥ अथ समस्तं तत्र प्रश्नकथनम्॥ आद्यत्रयोदशाभ्यां च खण्डमन्यच्च कारयेत्॥ प्रस्तारेयद्विं
 चेत्स्यात्स्वार्थे प्रश्नं कृतं वदेत्॥ १॥ प्रस्तारेयद्गृहे खण्डं प्रश्नं तस्य गृहस्य च॥ नोच्चैत्र्यकारके खण्डे परार्थं च
 कृतं वदेत्॥ २॥ शकुने तस्य यज्ञे हे प्रश्नं तस्य वदेद्भुवम्॥ मूकप्रश्ने प्रकारेण प्रथमः परिकीर्तितः॥ ३॥ मूक
 प्रश्ने द्वितीयाद्यप्रकारमधुनावुवे॥ प्रस्तारानाद्यं अन्यं च शून्यसंख्यं च कथयेत्॥ ४॥ षोडशेन हर्तृशेषे गेहः
 स्यान्मूकप्रश्नके॥ त्रयोदशचतुर्दशपंचचन्द्रे च षोडशे॥ ५॥ आद्यद्वित्रिचतुर्थे च गेहे प्रश्नश्चित्स्थिकम्॥
 पंचेन्दुः पविश्वः अन्देन्दुः खण्डान्भूभागतः क्रमात्॥ ६॥ अन्यादिकेषु तत्त्वेषु चतुष्वपि विनिवेशयेत्॥
 मन्त्रे च कलमेकं च अनेनैव स्थितः क्रमात्॥ ७॥ आद्यद्वित्रिचतुर्थे च सप्तकलादग्निभागतः॥ द्वितीयाद्यं च
 त्रिंशत्पंचोत्तरं च त्रिंशत्सु खण्डकात्॥ ८॥ वह्निभागे षोडशस्य क्रमादग्न्यादिकेन्यसेत्॥ एवं तुरीयं खण्डं च॥ ३४

	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६
	६	प्रक	उत	उत	उत	एक	पूक	मुत	एक	युत	युत	एक	एक	एक	एक	युत
	८	अग्नि	पाषाण	अग्नि	पाषाण	आधा	पाषाण	पाषाण	आधार	जल	अग्नि	जल	अग्नि	जल	आधार	आधार
९	९	खणित	पूरी	खंडित	पूरी	खंडित	खंडित	खंडित	पूरी	पूरी	खंडित	खणित	खंडित	खणित	खंडित	पूरी
१०	१०	नीलाक	नीलाक	नीलाक	मिष्टान्न	मिष्टान्न	मिष्टान्न	नित्कष्ट	मिष्टान्न	सार	नीलाक	समिष्ट	नीलाक	पूरी	मिष्टान्न	मिष्टान्न
११	११	निमीरा	निमीरा	निमीरा	मिल्यहेतु	मिल्यहेतु	मिल्यहेतु	मिल्यहेतु	मिल्यहेतु	मिल्यहेतु	निमीरा	मिल्यहेतु	निमीरा	आतन	मिल्यहेतु	मिल्यहेतु
१२	१२	धनु	मूल	धातु	मूल	जीव	मूल	जीव	मूल	मूल	धातु	मूल	धातु	मूल	जीव	मूल
	१३	देवगना	जाति	सन्मान	लोका	नाच	रेज	नार्थी	यज्ञेयं	शतिश्री	सनाथ	कुलावत	अप्रम	मुखोपाध्यायकृत	रम्यस	॥ ॥

न० २०

३५

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६
मृदु	कठोर	कठिमृदु	कठिन	मृदु	कठिनमृ	कठिनमृदु	कठिन	मृदु	कठिन	मृदु	कठिन	कठिन	मृदु	मृदु	मृदुकठोर०
पीनरक्त	स्वतस्या	स्वतः	स्वत	स्वतः	स्वत	रक्त	स्वत	पीन	स्वत	पीन	स्वत	स्वत	स्वत	स्वत	स्वत
दीर्घ	वर्तुल	दीर्घ	वर्तुल	वर्तुल	वर्तुल	वर्तुल	वर्तुल	वर्तुल	वर्तुल	वर्तुल	वर्तुल	वर्तुल	वर्तुल	वर्तुल	वर्तुल
नगर	स्वर्गलोप	स्वर्गलोप	स्वर्गलोप	स्वर्गलोप	स्वर्गलोप	स्वर्गलोप	स्वर्गलोप	स्वर्गलोप	स्वर्गलोप	स्वर्गलोप	स्वर्गलोप	स्वर्गलोप	स्वर्गलोप	स्वर्गलोप	स्वर्गलोप
अतिमौ	मौल्यस	मौल्यस	मौल्यस	मौल्यस	मौल्यस	मौल्यस	मौल्यस	मौल्यस	मौल्यस	मौल्यस	मौल्यस	मौल्यस	मौल्यस	मौल्यस	मौल्यस
पाषाण	पृथ्वी	पृथ्वी	पृथ्वी	पृथ्वी	पृथ्वी	पृथ्वी	पृथ्वी	पृथ्वी	पृथ्वी	पृथ्वी	पृथ्वी	पृथ्वी	पृथ्वी	पृथ्वी	पृथ्वी

३५

राम
३३

उक्तांकीशकेकब्रुलदाखिलेचरिपुस्तम ५० फरहादुमरेज्जत्माचातवेदाखिलेरिपुः आधारःशेषख ।
एदानीजलंशत्रुःप्रकीर्तितम् ५१ जमातेजत्मेनुसुदाखिलउक्ताकब्रुलदाखिलम् एतन्निपूर्णखण्ड
निखंडिताविपराणिच ५२ लह्यानकब्रुलस्वार्जिजनुसुत्वारिजकंतथा अतवेस्वारिजानीचकटुनी
ष्टणरसंस्मृतम् ५३ फरहादुमराचैवदजत्मातवदाखिलम् मिष्टान्नंचवयाजारव्ये क्षारंतिक्तंतरीखक
म् ५४ जमातमुक्तलारव्यंचकब्रुलदाखिलकंतथा मिष्टाम्लंचरसंक्षारंमिष्टनुसुदाखिले ५५
असत्क्षारनकीखाण्डेयंचयवनोत्तमैः अंकीशंचनिरुष्टाम्लं रसंचपरिक्तीर्तितम् ५६ लह्यानंकब्रु
लस्वार्जिजनुसुत्वारिजकंतथा अतवेस्वारिजंशकलंनिर्माणस्यप्रकीर्तितम् ५७ कब्रुलदाखिलज
मातेदत्तंशिशूभिषिल्यकम् शेषानिखंडकान्यत्रसिल्यस्यकारणंस्मृतम् ५८ धातुमूलंचधातु
चमूलंचजीवंचमूलकम् मूलंचजीवंचमूलंचजीवंचमूलंचधातुकम् ६० मूलंचजीवंचधातुचजीवंचमूलंच ॥

६ न. १.
३२

बुलदाखिलजमातके अंकीं विवहग्रामीजत्माख्यं स्मृतं बुधैः ४० वनग्रामेनकीचातवदाखिलं वनं ह
क्षके प्राप्तिपाठशालायां नुसुदाखिलकं स्मृतम् ४१ क्षेत्रागमप्रवाहे च वयाजिक्ववर्तते कजुलं खा
रिजं भृत्याभामे च फरहा स्मृता ४२ अंधकारान्वितस्थानमुल्कायाः परिकीर्तितम् हिंसागारं शस्त्रवैद्यस्थानं
न च हुमराख्यके ४३ लह्यानुसुत्वारिजं नुसुतुलदाखिलं तथा अतिमौल्ययुतं ज्ञेयं मध्यमौल्यं वयाज
कम् ४४ उल्कातरिवाकजुलदाखिलं च समौल्यकम् नकीचातवरवारिजं कजुलं खा रारिजं जमातके
४५ अंकीं शमौल्यहीनं च फरहा हुमरा तथा इजमातवदाखिलं स्वल्यमौल्यं प्रकीर्तितम् ४६ अग्निवा
य्वोर्वित्तानि स्वल्यमारयुतानि च जलभूम्योश्च खण्डानि गुरुत्वानि विनिर्दिशेत् ४७ लह्याकजुल
खारीजं नुसुत्वारिजं कं तथा मतवेखारिजं हेतुः पोषणे चान्यपुष्टिके ४८ लह्या नं परहो लो
हुमरां नुसुत्वारिजं अतवेहोनकीजत्मावैकान्ये च युतस्मृता ४९ खारिजानामग्निशत्रुः पारखार्णवजसातके

राम
३२

मृदुखण्डः प्रकीर्तिताः २९ नकीः चातवर्वाणि जं जतमा हुमरा मिधा नुस्तुतुलेख
 रिजं ककुल्लदाखिलं चकठोरकम् ३१ पीतरक्तं स्यात्तुलह्या नखं पीतस्यामं चातवेखाणि स्यात् क
 वुल्लदाखिलं श्वेतस्यामं प्रदिष्टं श्वेतं कृष्णं ककुल्लदाखिलं च ३२ उकलाचस्यामवर्णं स्यादंकीर्णं कृष्णवर्णं
 कं वयाजं श्वेतवर्णं स्यात्तोधूमाभं जमातकम् ३३ हुमरा रक्तवर्णं च पीतं नुस्तुतुलेख रिजम् इजत्मा हरितं
 प्रोक्तं स्यामं नुस्तुदाखिलं ३४ पीतश्वेतस्यामयुक्तं फरहारव्यदलं स्मृतम् श्वेतं सह रितस्यामं मनवेदा
 खिलं स्मृतम् ३५ पीतं च हरितस्यामं नकीखंडं कीर्तितम् हरितं च तथा खिलं स्यामं च तरिखां स्मृतं ३६
 दीर्घं च १ वर्तुलं २ दीर्घं ३ चतुरस्रं सदीर्घकम् ४ वर्तुलं ५ वर्तुलं ६ दीर्घविस्तृतम् ७ वर्तुलं ८ दीर्घविस्तृतम् ९
 दीर्घं १० विस्तीर्णदीर्घं च ११ दीर्घं १२ विस्तीर्णदीर्घकम् १३ वर्तुलं १४ वर्तुलं १५ दीर्घविस्तीर्णं १६ लह्या
 नादिनः ३७ लह्या नुस्तुतुलेख रिजं च तथा चातवर्वाणि नगरारण्ययोवा संतरिखा कृष्टिचर्मणि ३९ स्वर्णरोष्यापणक

१. न. २.

दीर्घलोभाध्यातुमूलादिकल्पनात् अष्टमादपि विज्ञेयं धातुमूलादिकं तथा यद्देहं न खलेन तस्मा
खण्डाच्चिसमम् निरीक्ष्य तत्पदार्थं च वदेत् संभवनं वलात् २० द्वयोश्चैव पदार्थस्य विरुद्धत्वे त्वं भवे
खण्डाभ्यां तद्द्वयाभ्यां च कुर्यात्तस्य गुणं वदेत् २१ विशेषं खण्डयोगेन कथ्यते पूर्वसमं वह्निरखण्डद्विती
ये स्याद्वर्णकांतियुतं वदेत् २२ प्रथमे जलखण्डं स्यात्तूलभृत्कंदुकादिभिः मुख्यं वदेद्द्वयं च दृढ
सूत्रशृङ्गं भवेत् २३ वयाजं च तृतीये स्यादन्तःशून्यं तदा वदेत् सुरंध्रं वस्तुवर्तयन्तरीकं त्रितवस्थिते
२४ अथ त्रीन्कीर्णचित्राढ्यं सूक्ष्मचिह्नमथापि वा भेदी फरहौ तत्र स्थौत्रिकोणं छिद्रसंयुतं २५
तृतीये प्रथमे चोक्ता वल्कलेनैव वेष्टितम् वदेन्मुष्टिगतं वस्तु रस्त्रशास्त्रस्य पारागः २६ नवमे वा सुरवे दृढ
सुलोमा चितं वदेत् दृढखण्डे यदोक्ता चेदग्निदग्धं वदेत्तदा २७ एवं मुख्यां च वस्तूनां प्रकारः कथितो
मया कथयामि च तस्यार्थं खंडानां लक्षणानि च २८ लक्ष्यानुसृतुलदाखिलं तथा वयाजे जने माफरहं

नां च तदा ध्वेः नवमेदाखिलं खण्डं सावितं च भवेद्यदि ८ नन्दातदं संख्यां च स्वीयं दक्षकं दृष्टेत् य
स्योपरिसमाप्तिस्स्यात्तपुमान्मुष्टिमान्भवेत् ९ नवमेखाखिलं खण्डं मुन्कलीवं भवेद्यदि तदा वामफलादेयं न
काप्रसक्तं विदेः १० नरस्य निश्चये जाते कस्यां मुष्ट्यां च वर्त्तते दाखिलं सावितं षष्टे नवमेपंचमिचदा ११
तदा च दक्षिणे हस्ते मुष्ट्यां वस्तुवदेत्सुधीः खारिजे मुन्कलीं च वाममुष्ट्यां च निश्चितम् १२ विरोधे त्प
क्षचान्योन्यं कनयुक्ता दृष्टेत्तदा अथ वा पंचषष्ट्यां खंडाभ्यां शकलं कुरु १३ तद्वत्सेन वदेदृष्टो वाममुष्ट्यां
च निश्चितम् पुनश्च वस्तु कथने प्रकारं च ब्रवीम्यहम् १४ कठिनं च मृदुत्वं च प्रथमं कलाहृदेत् द्वि
तीयं शकलाहृणं स्वरूपं च तृतीयके १५ दीर्घवृत्तादिकं स्थानं चतुर्थस्य वशाहृदेत् मौल्यं पंचमायुष्मात् गु
रुत्वादिषु त्रिनयेत् १६ पाषाणस्य निमित्तं च योगायोगं च सप्तमे संख्यां च सप्तमस्यैव पुनरुक्तिवशाहृदेत्
१७ अष्टमात्तस्य द्रव्यस्य शब्दं च वदेत्सुधीः नन्दात्पूर्णखण्डितं च दशमात्त्वाद् १८ निर्माणा च

५-न.२.

३०

मिमांसेष्वगृहे चैव प्रस्तारिष्य कलं भवेत् ५० तस्यैव वासरे सिद्धिर्वत्सादिन्यासि सति नो चेत्प्रसंगह
स्यैव शक्यं स्तारि निर्णयः ५१ ॥ इति श्रीसनाढ्यकुलावतंसपरमसुखोपाध्यायकृते रत्ननवतले प्र-
क्षावधिकथनं नाम पंचमोऽध्यायः अथ षष्ठरत्ने तंत्रमुष्टिगुप्तवस्तुकथनम् पूर्वमुनिश्रुतं ह्यत्र
मुष्ट्यां वस्त्वस्ति नास्ति च प्रकारं तस्य वक्ष्यामि येन ज्ञानं भवेत्किल १ इमान् कौचप्रस्तारिष्यद्विष्यातां
तदा ध्रुवं मुष्ट्यां वस्त्वस्ति तन्मध्यादेकं चेदपि वर्तते २ ह्योर्नास्तीति प्रस्तारिष्यन्त्यमुष्टिं वेदे सदा अथवा तेव
ह्यस्याने मुष्ट्यां वस्तुकदंबकम् ३ चतुर्थे रिपुगेहे च दक्षिणं सावित्रं यदि तदा मुष्ट्यो च वक्तव्यं वा
स्ति सौमनां ४ मनुष्याणां वह्नां च कस्य मुष्ट्यां च वर्तते तदर्थं च मनुष्याणां स्वाग्नेपंक्तिं त्रिवे शये
त ५ ऐरन्तु दशसंख्यैव दशाधिक्यं भवेद्यदि दशाधिक्यमनुष्याणां मन्यापंक्तिं च कास्येत ६ तदर्थं यो
कक्षिप्तोपुः प्रस्तारमाचरेत् सप्तमेशकलं यस्यात्संख्यां तस्यां च कारयेत् ७ अत्र दस्य मते नैव भूयः १

३०

लभेत् तत्रैव याति तच्छून्यमेतच्छून्यस्य चालनम् ४० एवं तिथिगृहाच्छून्यं द्वितीयं चालयेद्दुः प्रथमा
 एतन्मर्मैव तच्च यत्र स्थिरं भवेत् ४१ प्रह्नेष्वेतद्विमास्यसाक्षेयं कालचतुष्टयम् भूतं भविष्यं वर्तमानं
 नमस्कृत्तु चतुष्टयम् ४२ प्रह्मां कस्येव सिद्धस्य कुर्याद्भागत्रयं बुधः प्रथमं वर्तमानं च भविष्यं च
 द्वितीयकं ४३ आकस्मिकं तृतीयं च एवं ज्ञेयं विचक्षणैः एवं भागत्रयाणां च संज्ञा प्रोक्ता सुप्रसिद्धाः
 ४४ उन्महान्ताख्यपंच्यां च यत्र पंच्यां च यद्गृहे भूतकालस्य संज्ञं स्यात्तद्गृहे पूर्वपक्षिके ४५
 आकस्मिकफलं ज्ञेयं स्वपंच्याः एष्टके गृहे भूतकालस्य विज्ञानं स्वाये च वर्तमानकं ४६ स्नाद्यः पं
 च्यां स्वगेहे च भविष्यस्य फलं भवेत् शुभं यत्र गंतं खलु तत्र सिद्धिर्भवेद्बुधः ४७ आद्यस्याकस्मिकं तु
 येषं पंच्यां ज्ञेयं मनीषिभिः भविष्यं तूर्यपंच्यां च पंच्यां च प्रथमाद्गृहे ४८ पंच्यां न भूतकालं च शकलाद्
 एमाद्गृहे वर्तमानं त्वष्टस्य प्रथमाच्छकलाद्गृहे ४९ एवं ज्ञाते कार्यसिद्धिं कस्य वारं भविष्यति ॥

र.न.र.
२८

था तदुद्भवानिचत्वारिंशेभ्यः प्रस्तारकंकुरु ३० शून्यलाभो भवेत्तत्र तस्मान्नेकविचारयेत् पुनः तत्र।
जमातं चेन्न दान्यो विधिरुच्यते ३१ लह्यादुन्नावयाजास्वकी शानां च चतुष्टयम् क्रोमेणोद्घटितस्या
वैखण्डिकैर्योजयत्सुधीः ३२ चत्वार्युन्याद्यस्वएतानि तेभ्यः प्रस्तारकंकुरु शून्यलाभो भवेत्येव तस्मा
नोचविचारयेत् ३३ प्रस्तारेतिथिस्वडे द्वितीयं शून्यं लभेद्यदि तच्छून्यं तिथिर्गोहास्त्रक्रमरूपत्रिमार्गि
णो ३४ चालनं तत्र मं वक्ष्ये येनापि भवति शीघ्रमतिष्ठानं तिथिर्गोहे यत्रैव शून्यं वा खादिके तु तत्रैव
३५ विष्णुचतुर्दशस्वडे शून्यं चेद्याति शून्यं तत्रैव विष्णो १३ चेद्यदि नंद ९ दशमे तत्रैव शून्यं केयाति
३६ नवमे तत्रैव माघे १ द्वितीये तेषां मूकभूतादिकालज्ञानं २ केतत्र शून्यं केपाति दशमे चेद्यदि
सहस्रं ३ सुविधचतत्रैव शून्यं केयाति ३७ शक्रगेहे यदा याति लाभो ११ वैहादशेपि वा तत्रैव यदि शून्यं चेत्तदा
तत्रैव गच्छति ३८ लाभे ११ चयं च मेषष्ठे तत्र शून्यं भवेद्यदि तदा च सप्तमे मृत्यौ ८ तत्रैव यदि शून्यं ४।

राम
२८

चान्महर्षिर्वेदपंक्तिं २३ अग्निस्थानेशून्यरूपंचयेषांखंडानांवेतान्यदस्यक्रमेण अशैलैस्त्र्यंवापि
वास्तुवादिभिरागतान्येववैचालिखितत्क्रमेण २४ एवमष्टाष्टखंडस्यपंक्तिर्लिखित्वेदसंख्यानिर्दिष्टांक्रमे
ण लेख्यान्महर्ष्याख्याक्याजाभिधांकीशकाः उन्महाम्नाश्च शुद्धाः क्रमान् २५ प्रस्तारेप्रथमेगेहेन
मातंचभवेद्यदि रुद्रः प्रस्तारकं ज्ञेयंतस्मात्प्रछन्नं नकारयेत् २६ पुनः प्रस्तारकं कार्ष्ण्ये च विचक्ष

अ०	ॐ	ॐ	ॐ	ॐ	ॐ	ॐ	ॐ	ॐ	
वा०	ॐ	ॐ	ॐ	ॐ	ॐ	ॐ	ॐ	ॐ	
ज०	ॐ	ॐ	ॐ	ॐ	ॐ	ॐ	ॐ	ॐ	
	ॐ	ॐ	ॐ	ॐ	ॐ	ॐ	ॐ	ॐ	
६०	ॐ	ॐ	ॐ	ॐ	ॐ	ॐ	ॐ	ॐ	

णैः तच्चेचतिथिगोहेस्याह्वप्रस्तारकं तदा २७ उदघाट
नक्रमंवक्ष्येशून्यार्थेचविचक्षणैः विनोः प्रह्वं न सिद्धिः ।
स्यान्मूकप्रछन्नं च शरिभिः २८ भूतादिकालज्ञानस्यतस्मात्
स्योदघाटनम् आद्यत्रयोदशाभ्यांचतुर्यशकोद्धवं तथा २९
सप्तम्यांपंचदशाभ्यांचदशमांस्त्रिंशान् ॐ ॐ ॐ ॐ

१२१

२८

स्यवदाम्यहम् १२ षोडशंशंकलंपूर्वचतुष्केचोन्महान्तके पुनरुक्तंभवेत्तच्चद्विमसंख्यावदेदुधः १३
पंचमादिचतुष्केचवनाताख्यभवेद्यदि तदातत्सप्तकंज्ञेयंमलेपलकोविदैः १४ नवमादिस्त्रितीयेचमु-
तवल्लेभवेत्किल तदातुल्यमासंज्ञेयंकार्यस्यसिद्धिहेतवे १५ विष्वादिचतुष्केचजवाक्षतचसंज्ञे-
तदावर्षेविजातीयदिवंज्ञेयंविचक्षणैः १६ पुनरुक्तंचप्रस्तारिगृहेनैवप्रजाप्यते तदासंज्ञंविजंवाच्यंस्व-
बुधेश्चवलादपि १७ दिनादीनांचनियमंसर्वत्रन भवेत्किल पलादिकंचविज्ञेयंसंभाव्यस्यवलादपि
१८ असन्नप्रसवादौतुक्रमेणकथयेत्तुधीः विपलानिपलानिसुर्घटिकाप्रहारास्तथा १९ वदेदुध्या-
तुसंज्ञंभाव्यस्यवलादपि वर्षाप्रसन्नकृतेवर्षाक्रतोतध्रुवदेदुधः २० घटयोर्मुहूर्तकश्चापिप्रहरादिव-
सास्तथा वदेत्संभावनांज्ञात्वास्वबुधेश्चविकल्यनात् २१ दिवसादिक्रमस्थानेविपलादिवदेदुधः एवं
कालस्यवित्तानंजातेतस्यापिचिंतयेत् २२ पूर्वभागेचमध्यंचत्वंतेसिद्धिश्चजायते तदर्थमद्वह्मव्यां ।

राम

२८

क१ संख्यास्थानह्यानस्यत्रयं स्मृतं २ अतवेदारिवलं षड्द्वंद्वं वा जं दश १० संख्यकं तरिखायां पंचदशंक
ब्रुलखातिजकेतनः ३ एकविंशतिसंख्याचदुमरायामष्टविंशतिः अंकीशेषदत्रिंशदसंख्यं चराद्धि ४
नुस्तुति ४ उकलायापंचपंचाशप ५ जन्मैषष्टिषट्पुताद्धवस्वद्वि ७ नुस्तुहास्वित्तेचातवेस्वारि
जंतनः ५ चन्द्रनन्द १ मितं नक्यापंचोत्तरशतं तथा १० ५ विंशोत्तरशतं १२० कज्जुहास्वित्तेचजभातकेदेषव्यो
नु १३ दप्रमितं कार्ये सिद्धौ संख्याचनिर्दिशेत् शकलं पुनरुक्तं स्यात्प्रस्तारियत्र कुत्रचित् ७ गते शोधयं युतं
गम्ये गहं कंचावधिं वदेत् द्वित्र्यादिके गृहे चैव पुनरुक्तं यदा भवेत् ८ तदा सर्वे स्य गहं कं श्लेषं योज्यं चतुः
दम् प्रसंगे हस्य शकलं स्वगृहे नास्ति चेत् कथम् ९ कार्यवधेश्च विज्ञानं तदान्यो विधिरुज्जते प्रसंगे हस्य यदा
नास्ति विजदहे स्वगृहे यदा १० तदा चायुष्य केचनै पूर्वोक्ते प्रसंगे हस्य यदा यत्र स्यात्तदधः प्रसंगे तु त्यकोष्टे
निवेशितान् ११ अंकाज्ञेया कार्ये सिद्धावधेश्च प्रतिपादकान् तदं कस्यैव या संज्ञा विधिं त ॥ ७ ॥

१२२
२७

स्मेरुतेतेत्रप्रस्तारंकारयेततः॥१६८॥आद्याल्लाभादेकरवडंचकुर्यादाद्याच्छक्राजेकस्वएंडतथैव॥द्वाभ्या
मेकंसाधयेस्वएडकंचप्रस्तारेचेत्स्यात्तदापूर्णाभासा॥१६९॥नोचेदासापूर्णतानैवयानितमस्तुरेयत्रगेहे
स्थितश्चेत्॥आसात्तेयातस्यभावस्यनूनंसौम्यासौम्येज्ञायतांततथैव१७०॥द्वादशेवंधमोक्षेचविशेषंकथ्यतेधु
ना॥स्वारिजेवंधमुक्तिरस्याद्वादशेदारिविलेनतु॥१७१॥सावितेचचिरान्मुक्तिस्मन्यभयसंयुतममोचनंमुक्क
लीवेचपुनर्वेधोश्चजायते॥१७२॥चतुर्थेव्ययेस्वारिजेपंचचन्द्रेमवेदुल्ककावंधंमुक्तिश्चनस्यात्स्थले
नस्थितिपूर्वकेचान्यदेशेगमस्तस्यमृत्युर्भवेत्क्षेयमेवंबुधः॥१७३॥एवंद्वादशगेहेषुविशेषःकथितोमया
अन्यान्यपिचसर्वाणि सामान्येनैववर्त्मना॥१७४॥इतिश्रीसनाढ्यकुलावतंसपरमसुखोपाध्यायकृतेर
म्लनर्मस्मिन्मस्मिन्चतुर्थे॥४॥अथपंचमस्तंत्रप्रस्तावधेर्ज्ञानम्॥प्रथमगेहेचयत्वंडंविजदहेस्वगृहे
भवेत्॥नदानस्यसमेकालेकार्यसिद्धिश्चजायते॥१॥तेषामंकाप्रवक्ष्यामिविजदहस्यनुसारतः॥फरहस्ये

राम
२७

हा किं भुक्तमिति पृच्छति ॥ २५ ॥ दशमे पापखंडं चेच्छत्रुगेहे भवेद्यदि ॥ तदान भोजनं त्रेयं त्वन्यथा चेत्स भोजनं
॥ दशमे वह्निखंडं चेद्वह्निगेहे पुनस्तदा ॥ तदा तु केवलं भुक्तमैश्वर्यं शर्करादिकम् ॥ १५ ॥ तदेव वायुगेहे च पुनरु
क्तं यदा भवेत् ॥ मिष्टेन मिश्रितं गव्यं दधि दुग्धादिभोजनम् ॥ १६ ॥ आप्ये फलादिकं चैव मिष्टान्नसहितं भुजि
॥ पार्थिवैरुक्षचूर्णं च मिष्टान्नेनैव मिश्रितम् ॥ १६ ॥ करपट्टिकाथवा च मिष्टान्नेनान्विता भुजि ॥ एवं वय्यादि
शकले पुनर्वह्नादिके गृहे ॥ १६ ॥ तेनैव मिश्रितं त्रेयं द्वित्रादौ च तथैव च ॥ न चेत्तत्पुनर्भुक्तं स्यात्तदा तेषां च वि
द्वः ॥ १६ ॥ यस्य तत्त्वस्य तन्मिश्रं भोजनं देववित्तमः ॥ सूर्यस्य शकलं रवस्येकदुकंतिस्तस्य संयुतम् ॥
१६ ४ ॥ व्यंजनं च वदेद्भोज्यं च नृस्य लवणान्वितम् ॥ शाल्योदनं च भौमस्य तिक्तं चणकसंयुतम् ॥ १६ ५ ॥ बुध
स्य सुजं सहितं मिश्रितं मिश्रितैरसैः ॥ गुरोर्गोधूमसहितं मधुरेण समन्वितं ॥ १६ ६ ॥ भृगोर्येवादि सहितं मल्लेन
पिचतं युतं ॥ शने मीसादिकं चैव कषायपरं संयुतं ॥ १६ ७ ॥ ममासा पूर्णं तां याति कस्य च कथया शुभे ॥ इति प्र

रत्नर.
२६

निश्चितिवदेत॥ रदादत्ये मृतं ते यं रदतुल्येति कष्टयुक्॥ २४८॥ परिणामे सुखं ते यमाद्ये सौम्ये न्यथो न्यथा॥ दश

≡	÷	≡	≡	÷	÷	≡	≡	≡	≡	÷	÷	÷	÷	÷	÷
३	१२	१५	१३६	१	५५	३६	२८	१०	४५	७८	२१	१५	६	६६	८१

मे च गृहं किंचिद्विशेषं च वदाम्यहम्॥ २५०॥ द्वयोर्विवादिनोर्मध्ये मुख्यस्य प्रथमं गृहं॥ सप्तमं च द्वितीयस्य राज्य
स्य दशमं गृहं॥ २५१॥ प्रथमदशमाभ्यां च योगे चेज्जायते शुभम्॥ तदा मुख्यस्य विजयस्त्वन्यथा च पराजयः
२५२॥ एवं च सप्तदशयोर्योगे ते यं परस्य च॥ द्वयोः सौम्ये द्वयोः संधिरथ वाक्लवज्जयः॥ २५३॥ अथ वा प्रथ
मसौम्ये तदा मुख्यजयी भवेत्॥ सप्तमे च शुभे खण्डे प्रस्तारे च पराजयी॥ २५४॥ द्वयोः सौम्ये च संधिः स्याद्द्वयोः पा
पे पराजयः॥ यस्य धनगृहे खण्डं खारिजं च यदा भवेत्॥ २५५॥ तस्यैव धनहानिः स्याद्धारिवलेत्तां भक्तुं द्वेत्॥
संबंधाद्यं सुखं तस्य यस्य योगे शुभं वदेत्॥ २५६॥ तस्य महायतो ज्ञेयं वादिनो जयनिश्चितं॥ मयाद्यभोक्तं नोच

राम
२६

दासर्वधनं मां मिर्वस्वर्द्धं चलभ्यते २३८ ॥ मुक्कलीवेशुभेय्येवमशुभेखास्तिनहि ॥ द्वितीयेचाष्टमेस्वण्डेस्वारिजंच
प्रदाभवेत् ॥ २३९ ॥ चौरस्यापिचगेहाच्च धनमन्यत्रागच्छति ॥ एवंचौरस्यप्रध्वं चकथिदं सममेगृहे ॥ २४० ॥ अने
नैवप्रकारेणस्वर्णकर्तृनिरीक्षयेत् ॥ देवान्निरीक्षयेत्कुत्रदेशेग्रामेगृहेषुच ॥ २४१ ॥ भौमस्यस्वण्डकाभ्यांचअ
स्तिनास्तिविलोकयेत् ॥ शेषंचचौरवत्स्तेयंसर्वेनिश्चिंत्यतंवदेत् ॥ २४२ ॥ अष्टमेचविशेषंचकथ्यतेचाधुनागृहे
॥ ऋणमुक्तिर्भवेद्वापिबृद्धिश्चैवभविष्यति ॥ २४३ ॥ इतिप्रथमेचप्रथमेकद्रु हास्विलस्वण्डकं ॥ द्वितीयतवदा
स्वीलसप्तमेपुरुक्तिकं ॥ २४४ ॥ ऋणमुक्तिस्तदास्तेयंशीघ्रमेवनसंशयः ॥ स्वारिजंचेद्वितीयेस्वा दष्टमेशुभ
संज्ञकम् ॥ २४५ ॥ किंचित्कालं विलंबेन ऋणमुक्तिर्भवेद्बुवम् ॥ प्रथमेचद्वितीयेचतृतीयेचक्रमेणच ॥ २४६
हुम्नांकीशोकलाचैवऋणवृद्धिःसमोन्यथा ॥ नवमेभवनेचैवविशेषश्चवदाम्यहम् ॥ २४७ ॥ विदेशस्थश्च
पुरुषोजीवितोवामृतोपिवा ॥ प्रथमातिथिपर्यन्तं शून्यंचगणयेद्बुधः ॥ २४८ ॥ रदाधिकंचतच्छून्यंजीवितं ॥

१. न. २.
२५

१३३३ पंचशतान्येन्दवः १५ स्तथा ॥ शून्यनेत्रशशांकश्च १२० चंद्र १ पंचशतस्तथा ५५ ॥ २२८ ॥ रसवह्नि ३६ स्तथा
नागलोचन २८ अक्षदश १० स्तथा ॥ पंचाक्ष यो ४५ पृष्ठसप्त ७८ अक्षक्षि २१ पंचदशस्तथा ॥ २२९ ॥ ३३३३ पृष्ठसप्तदशं
ख्याचचंद्रनन्दा ८१ दिखण्डकात् ॥ अंकाश्च कथितास्वाष्टानगा ७ नामं कसंयुतिः ॥ २३० ॥ प्रस्तारशकलानां चत
था पंचा ५८ ५८ खण्डयोः ॥ अंकयोगेन भक्तश्चेच्छेषग्रामगृहाणि च ॥ २३१ ॥ धनितस्करयोर्मध्ये चांतरं ग्रामगेह
योः ॥ चौरस्य बौद्धशंखमेव प्रक्षेपते सति ॥ २३२ ॥ सप्तमं शकलं यत्र चाद्वहस्यगृहे स्थितं ॥ तत्तुल्यगेहि प्रस्तारेशका
स्य स्वरूपतः ॥ २३३ ॥ चौरस्य सर्वभेदानिकथयेत्पूर्वमीरितान् ॥ ज्ञातिवर्णकृतिरूप्यादिस्वभावो न्यानि निर्दिशेत् ॥
॥ २३४ ॥ खण्डस्य शदृशं सर्वे कथयेत्प्रध्मकोविदः ॥ चौराहतस्य द्रव्यस्य प्राप्तिश्चैव भविष्यति ॥ २३५ ॥ इति प्रध्मे
कृते खण्डं धनलाभोद्भवंकुरु ॥ आद्य १ शक्नोद्भवं खण्डमनयो र्योगतोदलं ॥ २३६ ॥ आदिखिलं च वयां जंवातदाशी
घ्नं चलन्त्यते ॥ अथवानैव लाभस्यादुकलाचसमे १५ भवेत् ॥ २३७ ॥ अथवा शुभदारवीलं सावितं वा द्वितीयके ॥ त

राम
२५

बुधैः॥शकुनस्यक्रमेतस्यगोहास्तेयंविचक्षणैः॥२१७॥दूरदेशगतश्चौरःसमीपेवास्थितोयदि॥नवमेखा
रिजंचेत्स्यात्तदादूरगतोवदेत्॥२१८॥रवारिजंचतुर्येस्यात्तदानिकटदेशगः॥३॥अन्येखास्त्रिजवापिवलाधि
क्यावदेत्तदा॥२१९॥द्वयोश्चस्वारिजाभावेस्वग्रामेचौरतिष्ठति॥कस्यादिशिगतश्चौरःप्रस्तरेदेशमगृहे॥२२०
शकलंयदिगास्थस्यतदिशंचगतंवदेत्॥तत्स्करस्यगृहद्वारंनवमाच्छकलाद्वदेत्॥२२१॥कतिदूरस्थितश्चौर
स्त्वेवंप्रथमेकस्तेति॥दूरदेशेसमीपेवापूर्वोक्तशकलस्यच॥२२२॥विजदहेस्वगृहस्यांकतुल्यमध्यप्रमाणकम
सेवादियोज्ञानंचस्वबुद्धेःकल्पनाद्वदेत्॥२२३॥चौरधनिकयोर्मध्येकतियामगृहाणिच॥प्रतिप्रथमेकते
यत्रमलंचविलोकयेत्॥२२४॥प्रस्तारेपंचमेषष्ठेसप्तमेनवमेस्थिताः॥शकलानामद्वहेनसंख्यांकुर्यात्त्व
रेखयोः॥२२५॥तदेकंपंचमस्यस्वंडस्यांकेनभाजयेत्॥एषांकतुल्यंग्रामाणिगृहाणिधनिचौरयोः॥२२६॥
ग्रामगृहस्यमध्येस्तिनिकटेग्रामकेवदेत्॥दूरदेशेकजगतयोर्युक्तिंवदाम्यहम्॥२२७॥वह्निश्चसाग्निचन्द्रः॥

र.न.२.
२४

नु सोऽप्यतस्करस्यानुवर्त्यते २०६ प्रथमे च स्वकीयश्च स्वगृहे चैव तिष्ठति द्वितीयगृहसंवंधी तृतीये
वांधवादयः २०७ सुहृद्भातृभगिन्यश्चाथवातेषां गृहे स्थितः चतुर्थे च पितुरेव पूर्वसंवंधी भवेत् २०८
स एव तस्करे ते यो यथावातेषां गृहं वदेत् पितुः पितामहस्यापि कृषिकारस्यैव गृहे २०९ कुश्यामवासिनामेव त
स्करस्याच्चतुर्थे के दूतानां प्रेमयात्राणां वेश्यानां नृत्यकारिणां २१० कलावतां च गुणिनां गृहे चैव तिष्ठति
चमि दासदासीलिवकानां पृष्ठे चैव तिष्ठति निश्चितं २११ तदादीनां च नारीणां गृहे स्थिताः समे गृहे मारमस्थानां
नृपस्वीनामतिथीनां नवमे गृहे २१२ इन्द्रजालकृतां वृत्तिसतां सन्मार्गघातिनां प्रेतकर्मकृतां व्यापिगृहे चै
व तिष्ठति २१३ राक्षां वा श्रेष्ठपुंसां च वधिकारान्वितां स्वमे मित्राणां च तथा मानां गृहे चैव कादशे गृहे २१४
कारगृहे स्थितानां च लोकजाप्रतिकारिणां नीचानां च गृहे चैव तिष्ठति विद्यते द्वादशे गृहे २१५ त्रयोदशे गृ
हे चैव तिष्ठति चतुर्थे गृहे चैव तिष्ठति तदातिष्ठे चैव तिष्ठति गतो देशान्तरे वदेत् २१६ तच्च प्रसारकेनास्ति यथाज्ञेयं कथं ॥

राम
२४

नचौरिणहृतं द्रव्यं तद्रव्यं तस्य वैश्वानि अथवा कञ्चुलखारीजमतवेखास्जित्तथा १८६ प्रस्तासि लिचे
द्रव्यं नचौरिणहृतं वदेत् अन्यथा च हृतं ते परमले प्रेक्षको विदेः १८७ स्वकीयः परकीयश्च प्रेक्षित्वं कृते
ति प्रस्तारे सर्वखण्डानां रेखानां विदूनां तथा १८८ रेखायां तु द्वयं ग्राह्यं विदूनामेकमेव च एवं संख्येक्य
कं कार्यं त्रिभिः शेषं च कास्येत् १८९ एकशेषे स्वकीयश्च द्विशेषे च समोपकः त्रिशेषे दूरदेशीयसंबंधा
च्चवहि स्थितः २०० तस्करः पुरमध्यस्य वहि स्थो वा विचार्य आद्यश्चतुर्थयोश्चैकं सप्तदशमयोस्तथा
२०१ द्वौ च नैकं च कर्तव्यं तच्चैव खिलसावितं ग्राममध्ये स्थितश्चौरिणस्वार्जि चवहिर्गतः २०२ मुक्त
र्त्नं च ग्रामस्थाः परंतु गमनोद्यतः स्वकीयानां समीपानां मध्ये चौरश्च को भवेत् २०३ इति प्रेक्षकृते त
त्र मलं च विलोकयेत् अष्टमं द्वादशं चैव शक्रं पंचदशं तथा २०४ एतेषां शकलानां च पूर्वस्थानेषु या
नि च प्रत्यरेखानि तेन्यश्च कुर्यादेकं च खण्डकं २०५ प्रस्तारे पतिता यत्र प्रथमादिगृहेषु च फलंतद

१. न. ३

२३

पितृव्यस्य दशमं स्मृतम् द्वितीयं दशमं स्थानमौषधस्यापि कुत्रचित् १८६ एकादशं त्वारोग्यस्य दीर्घरोगस्य द्वा
 दशं प्रथमादिगृहे सौम्यं शकलं च भवेद्यदि १८७ तस्य तस्य शुभं वाच्यं मशुभत्वेऽप्यपि विदितं एवं
 सामान्यतः प्रोक्तं विशेषं च वदाम्यहम् १८८ रोगस्थाने स्वास्ति जंच शुभं मुस्तिवता दशः . तदा तु शीघ्रं
 मुक्तिः स्यात्तु सैनिकथिता बुधैः १८९ अशुभेने यदि स्यातां कष्टाच्चैव वित्तं वतः दास्विते साविते वापि रो
 गमुक्तिने जायते १९० आग्नेयादीनि खण्डानि षष्ठं स्थानं गतानि च पित्तवातकफोद्भूतं मजीर्णं जनि
 तं तथा १९१ अथ वापार्थिवे ज्ञेयं रुधिरास्थि विकारजः त्वगस्यान्तरगतं वापि क्षतं स्यं सुनिश्चितं
 १९२ रोगिणो मरणजीवनं प्रक्षेप्य न शत्रुवसतो हियद्वलम् तद्वेच्छनिदलं बुधस्य वारो गिणो मरणमि
 व निश्चितं १९३ अन्यस्वंडयदि तत्र जायते रोगिणो मरणमेव संवदेत् एवमाद्य १ तात्पर्यसंभवेः स्वण्डकैः फल
 वृद्धे च पूर्ववत् १९४ सप्तमे च गृहे चौरप्रक्षेपे विशेषतः हुमराचनकी खण्डे प्रस्तारे नास्ति चेन्नदा १९५

राम

२३

पंचमः पार्थिवे चैव चतुर्थे १७५ वलान्वितं तदा कष्टमिच्छाम्येवं विचारयेत् न चेत्तत्पुनरुक्तं तु तदानीं विधि
रुच्यते १७६ पंचमस्य स्वखण्डस्यावदहेयदहे स्थितिः प्रस्तारे पंचमस्थानं तस्माद्यत्संख्यकं भवेत् १७७
संतानं तावती तस्य ज्ञेयं रत्नेषु निश्चितम् दिवावली भवेदाद्यं खण्डं च दिवसे जनिः १७८ रात्रि वसिस्तदारा
त्रौ संध्यायां संधयोर्वली नवमस्य स्वखण्डस्य राशौ तन्मं वदेत्किल १७९ संतानं चिज्जीवीयात्स्वल्पजीवी भवि
ष्यति पंचमास्तमं खण्डं शुभं चिज्जीविनः १८० परन्तु शुभगेहे च प्रस्तारे जायते यदि अशुभं चेदस्य जी
वी मध्य मध्यं निदिशेत् १८१ धनाढ्यो वा दरिद्रो वा कीदृशं संततिर्मम तदानुशकलं कार्यं पंचमाष्टमयो
गतः १८२ तस्मात्पंचदशात् खण्डात् कार्यं सौम्यं यदा भवेत् धनाढ्यं तं विजानीयात् मध्यमे पि धनाढ्यकम् ॥
१८३ अशुभे चेद्दरिद्रस्यात्संख्या तस्यापि पूर्ववत् एवं पंचमगेहेषु विशेषश्च प्रकीर्तितः १८४ वसिष्ठे हि वि
शेषं च कथयाम्यधुना किल रोगिणः प्रथमं गेहं षष्ठं रोगस्य कीर्तितम् १८५ चतुर्थं मोषधस्या।

र.न.१.

२२

निप्रक्षेप्येवंकृते सति आद्यसप्तमयोर्योगात्खण्डं तस्याद्विचारयेत् १६५ सूर्यशक्तेः च चत्वारिषट्शुक्रस्यः
प्रकीर्तितः बुधे ३ इन्द्रयंशशेः पंचशने ३ रेकंप्रकीर्तितम् १६६ गुरोरुग्रयः ३ कुजे ३ वेदारे ३ केतो
३ शुक्तिर्भवति एवमसंख्याचकथितः पुनरप्येव कथ्यते १६७ यद्गार्यायां च गर्भोस्ति नास्ति प्रहं विचारय
त्रुद्देशसमीक्षित्य प्रस्तारं कारयेत्ततः १६८ शकलं रचयेद्द्विहान् आद्यसप्तमयोगतः दाखिते सा वि
ते वा पि जाते गर्भोस्ति निश्चितम् १६९ स्वारिजे नैव गर्भोस्ति मुक्कलीवेतथा वदेत् अथवा षष्ठाद्ययोर्योगा
त्पूर्वोक्तं च फलं वदेत् १७० गर्भश्चेज्जायते पुत्रः कन्यावेति विचारय सप्तमाद्यनवंबरखण्डं पंचस्थेन योज
येत् १७१ पुमोश्चेज्जायते पुत्रो योषित कन्या च जायते क्लीवे च जायते कन्या क्लीवेन्यो विधिरुच्यते १७२
उभो पूर्वो द्वौ स्वर्णिपंचमं शकलं तथा त्रयं नपुंसकं चैव पुनरुक्तं च पार्थिवे १७३ तदानपुंसकः पुत्रो जायते न
पुंसायः पंचमस्थं च शकलं यत्संख्ये पुनरागतं १७४ संतानं न तप्तमं वाच्यमग्निवाय्वोः सुतादयः आप्ये कन्या

अंगुलपुत्रकृत्वायावत्स्याद्वस्तमानकम् १५६ स्थलेतावच्चकर्तव्यमंगाधंचविचारयेत् अट्टहस्यं क्रमेणैवरेखा
 विंदोश्चसंख्यया १५७ रेखायां द्विगुणं ग्राह्यमेवंसंख्यांचकारयेत् धूर्यखण्डस्यतत्तुल्यं त्वगंधक
 थयेदुधः १५८ अंगुलाद्वस्तपर्यन्तं स्वबुध्या कथयेदुधः एवं बृहस्पतिमद्रव्यस्य प्रकारः कथितो मया
 १५९ इदानीं पंचमेगे हे प्रह्ने वक्ष्ये विशेषतः केनागत्य कृतः प्रह्नः सन्तानं मे भविष्यति १६० तदा प्रस्ता

पूर्व दक्षिण	ॐ	ॐ	ॐ	ॐ	ॐ	ॐ	ॐ	ॐ	ॐ	ॐ	ॐ	ॐ	ॐ	ॐ	ॐ	ॐ	अंगा	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०	३१	३२	३३	३४	३५	३६	३७	३८	३९	४०	४१	४२	४३	४४	४५	४६	४७	४८	४९	५०	५१	५२	५३	५४	५५	५६	५७	५८	५९	६०	६१	६२	६३	६४	६५	६६	६७	६८	६९	७०	७१	७२	७३	७४	७५	७६	७७	७८	७९	८०	८१	८२	८३	८४	८५	८६	८७	८८	८९	९०	९१	९२	९३	९४	९५	९६	९७	९८	९९	१००
उत्तर पश्चिम	२९	२०	३०	१९	२१	२२	२९	२६	२७	१८	२३	१७	१६	२४	२५	२६	धांकाः	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०	३१	३२	३३	३४	३५	३६	३७	३८	३९	४०	४१	४२	४३	४४	४५	४६	४७	४८	४९	५०	५१	५२	५३	५४	५५	५६	५७	५८	५९	६०	६१	६२	६३	६४	६५	६६	६७	६८	६९	७०	७१	७२	७३	७४	७५	७६	७७	७८	७९	८०	८१	८२	८३	८४	८५	८६	८७	८८	८९	९०	९१	९२	९३	९४	९५	९६	९७	९८	९९	१००

यपंचमयो यो ज्ञातषष्ठसप्तमयोस्तथा १६१ अनयो यो गतः खण्डं शुभेदाखिलकं भवेत् तदा संतानं कं वा भविष्य
 तिनसंशयः १६२ अशुभेदाखिले चैव भविष्यति मरिष्यति साविते मुन्कलीवे च शुभे चैव चिस्कात्सतः १६३ अशुभे
 मुन्कलीवे चार्जपातस्तदा भवेत् अन्यथा च न दानस्यात्संतानं तस्य निश्चितम् १६४ कति संख्या निघत्या ॥

१. न. २.
२१

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	अथ चक्रकथनोपयोगः
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	शकलानां क्रमः
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	मार्गलोकाः

स्य गृहं ते यं विचक्षणैः ॥ स्त्रियः स्वर्ण
व्ययतयोगाच्चुभं स्वर्णं च जायते
॥ १४८ ॥ सेवते यं शुभं तस्य द्वयो रसौ

म्ये चलाधिकान् ॥ एवं च पुरुषस्यापि विवाहे समनूर्ययोः ॥ १४८ ॥ अस्मिन् भूमितले द्रव्यमस्ति नृसि विचारय
चतुर्थेऽपि पुरुषेण नृगुणैः दुःकलाभिधम् ॥ १५० ॥ अत वेदाखिलं स्वर्णं तदा द्रव्यं च वर्तते ॥ यदि स्यान्मुक्तलीवं
समनदा वर्तते वसु ॥ १५१ ॥ परन्तु स्वल्पकं ते यं त्वन्यथा नास्ति निश्चितं ॥ द्रव्यमस्ति तदा कस्यां दिशि मे कथ
य किला ॥ १५२ ॥ संभावितस्य स्थानस्य चतुर्भागां च कारयेत् ॥ चतुरस्रस्य मध्ये तुरेखे कथयेत् यत्नतः ॥ १५३ ॥
तिर्यग्ध्वं स्वरूपेण चतुर्भागां च जायते ॥ पूर्वाभिमुख केवामे पूर्वदक्षे च दक्षिणे ॥ १५४ ॥ पूर्वदधोरुत्तरं च द
क्षिणाद्यापि पश्चिमः ॥ रमलं पातयेत्तत्र प्रस्तांस्कारयेत् सुधीः तूर्यगेहस्थः स्वर्णस्य दिशायां द्रव्यसंस्थितिः ॥ ए

राम
२१

स्वर्गहेचखण्डं वैदृश्यते यदि ॥ १३७ ॥ तस्यां कंकर्णमार्गेण चक्रं ग्राह्यं मनीषिभिः तदंक तुल्यं द्रव्यस्य प्रमाणं क
थयेद्बुधः ॥ १३८ ॥ वराहकात्स्वर्णमुद्रापर्यन्तं कथयेत्ततः ॥ एकादिकोद्विपर्यन्तं संख्यायां चानुसारतः ॥ १३९ ॥
द्विज्यादिस्वर्गहे चेत्स्यात्तदा तेषां च योगकृतः ॥ तदंकानां च तत्संख्यावदेद्बुध्यानुसारतः ॥ १४० ॥ एवं संख्या च सर्व
त्रविज्ञेयं प्रथमकोविदेः ॥ प्रस्तारेयदि खण्डानां विजदहस्यगृहे यदि ॥ १४१ ॥ स्थितिर्न स्यात्तदा वाच्यं संख्या
भादस्तदा बुधैः ॥ गृहे तृतीये स्वप्नस्य फलं वक्ष्ये विशेषतः ॥ १४२ ॥ प्रस्तारस्य तृतीयं तु खण्डं च शकुनक्रमे
॥ तृतीयेन ह्येतत्ताभ्यामुत्पन्नं यद्भवेत्किल ॥ १४३ ॥ तेन प्रस्तारके खण्डं प्रथमं च नियोजयेत् ॥ ताभ्यां जातं शु
भं खण्डं नर्कस्वप्नं शुभं वदेत् ॥ १४४ ॥ अशुभं अशुभं स्वप्नं फलं मध्ये च मध्यमं ॥ तत्तत्खण्डवत्सर्वः स्वप्नभेदं सर्व
च कीर्तयेत् ॥ १४५ ॥ अधुना नूर्यगे हे च विशेषं च वदाम्यहम् ॥ काचित्स्त्री समागत्य बुवे प्रथमं विचारय ॥ १४६ ॥
भर्तारमन्यमिच्छामि पूर्वसौम्यं द्वितीयकम् ॥ प्रथमं गृहं स्त्रियाश्च चतुर्थं प्रथमं पतेः ॥ १४७ ॥ दशमां तु काम

र.न.२.
२०

॥१२६॥ अकार्यं च वदिष्यामि चक्रोद्धारं सुखाय च ॥ विजदहस्यक्रमेणैव खण्डलेखं च षोडशम ॥ १२७ ॥ तदधस्ताल्लि
खेदूर्ध्वं क्रमाद्योऽशकोष्टकम् ॥ एकादिप्रथमेकोष्टेषोऽशानं लिखेद्बुधः ॥ १२८ ॥ द्वितीयादिषु कोष्टेषु क्रमं चैव
दास्यहम् ॥ तत्र हं कं यो र्यो गो ज्ञेयं त्वग्निमकोष्टके ॥ १२९ ॥ तमारम्यैकद्व्याचषोडशेषु लिखेद्बुधः ॥ एवं षोडश
कोष्टेषु लिख्यान्यकानि तान्यपि ॥ १३० ॥ चक्रं च लिखिते चात्र शिष्याणां च हिताय च ॥ शेषायुषश्च विज्ञान
मेवं ज्ञेयं सदा बुधैः ॥ १३१ ॥ धनभावे विशेषश्च कथ्यते यवनोदितं ॥ द्वयोः पुरुषयोर्मध्ये वदुर्ध्वं धनकस्य च ॥
१३२ ॥ एतद्विचारे प्रस्तारं कृत्वा प्रथमं विलोकयेत् ॥ मुख्यस्य प्रथमं गेहं तत्संबन्धाद्वितीयकम् ॥ १३३ ॥ द्वयोर्गेहा
च्च यद्गेहं द्वितीयं तद्वनस्य च ॥ दाखिलं सावितं सौम्यं यस्य गेहे धनारम्यके ॥ १३४ ॥ तस्यैव द्रव्यं बहुलं द्वयोश्च तु
ल्यता भवेत् ॥ स्वारिजे त्वशुभं ज्ञेयं द्रव्यं नास्तीति निश्चितं ॥ १३५ ॥ शुभे तु स्वारिजं स्वल्पं धनं तस्य विनिर्दिशेत् ॥ राम
शुभं शुभे मुक्त्वा लीवे ज्ञेयं स्वल्याल्यकं धनं ॥ १३६ ॥ संख्यायाः क्रियते प्रथमप्रस्तारं च विलोकयेत् ॥ विजदहस्य ॥ २०

एणाहितायत्वपरस्यचा॥दुर्जनायनदातव्यमिदंरस्तेतिदुर्लभम्॥११६॥एवंब्रूयात्सर्वप्रह्मानिविद्वानभेदान्युक्ता
नेकमार्गेणसर्वान॥यद्यद्देविशेषंचतत्तद्देहेधुनावुवे॥अस्याश्चर्यंरस्लशास्त्रेतिगोप्यंतस्माद्गोप्यंदुर्जनेभ्यःस
देव॥११७॥एवंसामान्यतःप्रोक्तंसर्वगेहेषुनिश्चितम्॥११८॥आद्यगेहेविशेषेणचायुषोलिख्यतेधुना॥ममायुः
कतिशेषंचप्रष्टमेत्वेवंविधेसति॥११९॥प्रस्तारेप्रथमेगेहेखण्डंतेनचतुर्थकम्॥गुणयेत्तत्समुत्पन्नंतस्मात्क्षेयं
विचक्षणैः॥१२०॥दारिवलेवहुरायुस्यात्सावितेचततोल्पकम्॥मुन्कलीवेततोल्पश्चावारिक्तेष्वल्पचायुषः॥१२१
शुभंचेतुस्वपूर्वंचपापेदुःखेनजीवनं॥तस्यांकंचवदिष्यामियेप्यादुर्यवनापुरा॥१२२॥पूर्वोत्पन्नंचयत्खण्डं
प्रस्तारेयद्देहस्थितं॥विजदहस्यगृहेतस्ययदंकंवर्ततेकिल॥१२३॥तदंकंचायुषोक्षेयंरस्लशास्त्रेषुगणपितम्॥म
याप्रकाशितंचात्रसर्वेषांचहितायवै॥१२४॥दारिलादिक्रमेणैववर्षमासादिघस्रकम्॥दिनंचैवविजानीया
दुत्पन्नशकलातया॥१२५॥उत्पन्नशकलंनास्तिप्रस्तारेयदिचेत्तदा॥विजदहेस्वगृहस्यांकंविज्ञेयंप्रष्टमकोविदैः

१८२ शास्त्रीकब्रुंलदाखिलं॥३॥तयोर्घातात्समुत्पन्नंहुमराख्यं॥दलंतथा॥१६॥पुनर्द्वितीयप्रस्तारेनुसुहाखि
 १८ लं॥सममे॥प्रस्तारेसाक्षिखण्डंचलाभेचनुसुहाखिलं॥१७॥तयोर्घातेसमुत्पन्नंशकलंचजमातकम॥
 ॥हुम्रा॥जमातयो॥घातेजातंहुम्राख्यं॥खण्डकम॥१८॥शकुनस्यक्रमेगेहेत्वष्टमेसंस्थितं॥किला॥तस्मा
 त्मोराशकादीनांभेदंतेचैववर्तते॥१९॥रुदानींसिद्धसिद्धेश्चउदाहरणंलिख्यते॥सिद्धसिद्धेर्गृहंत्वभं॥१०
 शकुनेनुसुत्वारिजम॥११०॥लह्यानंसाक्षिभूतंचप्रस्तारेषोडशेगृहे॥तयोर्घातात्समुत्पन्नंखण्डंहुम्रा॥भि
 धानकम॥१११॥पुनर्द्वितीयप्रस्तारेदशमेचजमातकम॥॥साक्षिखण्डंचलह्यानं॥प्रस्तारेचेन्द्र॥१०खण्ड
 के॥११२॥॥तयोर्घातात्समुत्पन्नंखण्डंलह्यानं॥संज्ञकम॥हुम्रालह्यानयोर्घातेजातंनुसुत्वारिजम॥
 ११३॥अस्यखण्डस्यसौम्यत्वात्कार्यसिद्धिश्चजायते॥परन्तुशकुनेचास्यगेहमाका॥१०शसंज्ञकम॥११४॥त
 स्मभृपसहायेनकार्यसिद्धिर्भवेत्किला॥एवंचतुर्विधंज्ञानंसर्वेषांप्रथमकेस्थितं॥११५॥कथितंनुसुशिष्या॥

राम
 १८

रे प्रथमे गृहे ॥ परहारव्यं तथा साक्षी प्रस्तारे पंचमेन की ॥ ८६ ॥ तयोर्घाते समुत्पन्नमिजत्मा ॥ शकलं
तथा कज्जुहाखिलं मिजत्माभ्यां ॥ सुसुहाखिलकं भवेत् ॥ ८७ ॥ शकुनस्य क्रमे तस्य स्थितिश्चैकाद
शे गृहे ॥ तस्मै यमभिप्रायस्य गृहं चैकादशाभिधं ॥ ८८ ॥ लाभादीनां विचारश्च वर्तते तव मीनसे ॥ इदानीं
कारणस्यापि कथयिष्ये उदाहृतिं ॥ ८९ ॥ कारणस्य गृहं तूर्यं शकुनस्य जमातकम् ॥ ९० ॥ लह्याने ॥ तस्य सा
क्षी स्यात्प्रस्तारे शक्र १४ खण्डके ॥ १०० ॥ तयोर्घातात् समुत्पन्नं लह्याने ॥ शकलं तथा ॥ पुनर्द्वितीय प्रस्तारे
सुखे ४ कज्जु लखासिजं ॥ १०१ ॥ साक्षी खण्डं च प्रस्तारे लह्याने चाष्टमे गृहे ॥ तयोर्घाते समुत्पन्नं वयाजश
कलं ॥ तथा ॥ १०२ ॥ लह्यानां स्ववयाजाभ्यां जातं कज्जु लखासिजं ॥ शकुनस्य क्रमेणैव तस्य गेहं तृतीयकम्
॥ १०३ ॥ भ्रात्रादीनां च तस्मै यं समीपगमनस्य च ॥ तस्मात्तत्कारणेनापि लाभादीनां च चिंतयाम ॥ १०४ ॥ इदानीं
प्रथमे गेहस्योदाहृतिं च लिखाम्यहम् ॥ गेहस्य गृहं शकुनेन गमे कीश ॥ खण्डकम् ॥ १०५ ॥ प्रस्तारस्य पंचदशे

१. न. ग. तः ॥ ४६ ॥ अशुभेनैव सिद्धिः स्यान्मध्यमेनैव कार्यकृतः ॥ शुभाशुभे पूर्व रूपे सुजीवेन सिद्धि कृतः ॥ ४७ ॥ स्थि
 १६ रप्रप्ते सावित्रे चेदखिलं वा भवेद्यदि ॥ तदा कार्यं स्थिरं सौख्यं शुभे पापे च कष्टतः ॥ ४८ ॥ स्वारिजे मुक्ती
 वेच स्थिर कार्यस्य नाशकृतः ॥ एवं सर्वाणि प्रह्मानि संवदेत्प्रह्मकोविदः ॥ ४९ ॥ त्रयोत्योन्यविरोधिन्यस्त
 याचकथयेत्कथं ॥ द्वौ चेत्स्यादेकरूपाण्यावेकः स्यात्पृथगेव हि ॥ ५० ॥ तदा फलं कथं वाच्यं ॥ प्रह्मको
 विदः ॥ परस्परान्यरूपे तु द्वयोश्चापि त्रयस्य च ॥ ५१ ॥ तदा युक्तिं प्रवक्ष्यामि पूर्वशास्त्रानुश्रुतः ॥ प्रह्मगेहे
 च यत्त्व एतदेन हन्याच्चतुर्दशमः ॥ ५२ ॥ पूर्वोक्तेनैव मार्गेण तन्मार्गं जानं च खण्डकं ॥ तेन पंचदशं हन्यादेवं
 यच्छकलं भवेत् ॥ ५३ ॥ स्वारिजादिस्वरूपेण निर्गमादि फलं वदेत् ॥ पूर्वोक्तेनैव मार्गेण शकलस्य सभा
 वतः ॥ ५४ ॥ शुभाशुभस्वरूपेण श्रमाच्च श्रमतो वदेत् ॥ एवं सर्वाणि प्रह्मानि कथयेदेकवर्त्मना ॥ ५५
 कार्याण्येवं सर्वप्रह्मानि विद्वान्निःसंदिग्धं संवदेत्पृच्छकृत्स्य ॥ स्वान्ते रम्ये स्वीयमाचार्यकेषु विश्वा

राम
 १६

॥प्रथमेपाशकोत्याच्चप्रस्तागप्रह्मनिर्णये॥३६॥विधिंवक्ष्येततःपश्चादिक्किलावस्यकथ्यते॥प्रह्मगेहं च
मुखंस्यान्मुकराख्यंचतुर्दशं॥३७॥धर्माधर्मस्यवेतारंतेयंपंचदशं गृहं॥सर्वेषांप्रह्मजालानांस्थानंतेयंच
यंकिल॥३८॥निर्गमंयदिप्रह्मंस्यात्स्वारिजंचेद्गृहं॥तदाकार्यस्यसंसिद्धिंवदेद्रमलकोविदः॥३९॥शुभं
चेत्सुरवरूपेणश्रमेणैवाशुभंवदेत्॥मारातिवादिमपिज्ञात्वाप्रह्मंचततोवदेत्॥४०॥दाखिलेचेन्नसिद्धिः
स्याच्चभूमेस्त्यश्रमस्तथा॥अशुभेश्रमबाहुल्यात्कार्यसिद्धिर्नजायते॥४१॥सावितेकार्यसिद्धिराशास्यान
नुकार्यकृत॥मुक्कलीवेचिरात्सिद्धिःपूर्णःस्याच्चशुभेयदि॥४२॥अशुभेचिरकालेनस्वल्पकार्यस्यसाधनं॥
एवंनिर्गमप्रह्मंचसंविचार्यवदेत्फलं॥४३॥प्रह्मस्यादागमाख्यंचदाखिलस्य गृहत्रये॥कार्यसिद्धिस्तदा॥
तेयाशुभेशीघ्रंश्रमंविना॥४४॥अशुभेश्रमबाहुल्याद्विलंबात्कार्यसिद्धिर्नजायते॥स्वारिजंचेन्नसिद्धिःस्यादा॥
श्रमश्चशुभेसति॥४५॥असतिबहुकष्टंचकार्यसिद्धिर्नजायते॥सावितेकार्यसिद्धिश्चशुभंचेत्याद्विलंबि

१. न. १. दानपं१६ स्वएंड प्रस्तारे स्वएहे स्थितं ॥ ६६ ॥ विजदहस्यक्रमेणोवगेतुल्यं जनागमं ॥ विजदहे स्वएहे नास्ति खण्डं नै
१७ वागमिष्यति ॥ ६७ ॥ एवं जनानां संख्यां च निश्चिन्य चततः परं ॥ प्रथमादिपृच्छ कानां च विचारे च पृथक् पृथक्
॥ ६८ ॥ प्रस्तारं पूर्ववत्कृत्वा तेभ्यः प्रथमं विलोकयेत् ॥ किं प्रथमं कादृशं तस्मात्कारणं भेदसंयुतं ॥ ६९ ॥ सिद्धा सिद्ध
युतः सर्वे निश्चित्य लेखयेत्पटे ॥ स पुमान्पूरा पाणिर्वोरिक्तपाण्यागमिष्यति ॥ ७० ॥ तदुद्देशं समाश्रित्य प्रस्ता
रं कारयेत्सुधीः ॥ आद्यं विश्वोद्भवं स्वएंडं काभं ११ शक्रो १४ इव तथा ॥ अत यो यो गतः स्वएंडं प्रस्तारिवर्त्तते यदि
॥ तदा पृष्ठे पूर्णपाणिः रिक्तपाणिस्तु चान्यथा ॥ ७२ ॥ तस्य हस्ते किमत्रास्ति धातुमूलादिकं तथा ॥ पूर्वोक्तश
कले विन्दुरग्नेद्रव्यादिकं वदेत् ॥ ७३ ॥ वायुविन्दुश्च जीवोत्थं जलविन्दोः फलादिकं ॥ धराविन्दोश्च मूला
द्यमाकरोत्थं तु तावदेत् ॥ ७४ ॥ दिव्यादिविन्दुके मिश्रं तेनैव च वंदेत्सुधीः ॥ पूर्वोक्तप्रथमस्य विधिं वक्ष्ये शिष्य
हितार्थं च ॥ ७५ ॥ लोकानां रंज नार्थं च लिख्यते हि च मन्त्रतः ॥ तत्प्रथमस्य विधिं वक्ष्ये साधकानां सुखाय च

राम
१७

संश्रितप्रसूतिद्विस्तदास्यात् ॥ ५६ ॥ इत्थिलावोत्थप्रस्तारार्थं धर्मस्य विधिः कथ्यते ॥ इत्थिलावोत्थप्रस्तारे
तिथिगोहे सदैव हि ॥ ५७ ॥ जमातेव भवेत्तेन सर्वाणि च विलोकयेत् ॥ एवारिजाभ्यां च तज्ज्ञातं एवारिजं कार्यं
सिद्धिं कृतं ॥ ५८ ॥ दाखिलाभ्यां यदि भवेद्दाखिलसैव सिद्धिं कृतं ॥ साविताभ्यां स्थिरं कार्यं मुन्कलीवान्वापि
जाह्नव्यं ॥ ५९ ॥ शुभे च शक्रविश्वारव्ये कार्यं सिद्धिस्तदा वदेत् ॥ अशुभे यदि ते खण्डे कार्यं भावस्तदा वदेत्
६० ॥ मध्यमे यदि ते खण्डे वलाढ्ये पूर्णं कार्यं कृतं ॥ निर्वले स्वल्पं सिद्धिस्तदा इत्थिलावोत्थकाद्वदेत् ॥
॥ ६१ ॥ एवं प्रस्तारकाभ्यां च प्रह्मानां कथ्यते विधिः ॥ पाशोत्थादिन्किलावाच्च कथितं पूर्वसमेतं ॥ ६२ ॥ इहा
नां कथयिष्यामि च मत्कृत्कारं परं ॥ गोपितं सर्वं ग्रंथेषु मया च प्रकटीकृतं ॥ ६३ ॥ प्रातश्चोत्थाय स्वगुरुं रम्यं
शास्त्रस्य पारगः ॥ हृदि ध्यात्वा जपेन्मंत्रं ततो मनसि धारयेत् ॥ ६४ ॥ आगमिष्यति प्रह्मार्थं मनुष्याः कति सं
ख्यकाः ॥ अद्यतेषां विचारार्थं पाशकौशेपयेत्ततः ॥ ६५ ॥ प्रस्तारं पूर्वकृत्वा तत्र प्रह्मं विलोकयेत् ॥ प्रथमा

ननु शुभवसेनैव सिद्धा सिद्धिं क्रमाद्देत ॥ ८६ ॥ तत्र वण्डं शकुनेनैव गेहेतस्य सहायतः ॥ मनोभिप्रायं प्रथमे द्वि
 १८ तीये प्रथमकारणम् ॥ ८७ ॥ तृतीये प्रथमेदं स्यात्सिद्धा सिद्धं चतुर्थकम् ॥ अनेनैव प्रकारेण मूकप्रथमं च का
 स्येत ॥ ८८ ॥ एतेषां वै चतुर्णां च उदाहरणं कथ्यते ॥ शिष्याणां सुखबोधार्थं परोपकाराय च ॥ ८९ ॥ कोप्या
 गत्य ह्युत प्रथमं मलत्तविचार्यताम् ॥ अभिप्रायं कारणं च मेदं सिद्धं चतुर्थकम् ॥ ९० ॥ किं नैव च प्रथमेन
 पृथक्मेव चत्वारि वद ॥ तत्र सिद्धिः ॥ ९१ ॥ तत्र शकं च जानाति शकलानि वै ॥ ९२ ॥ फलं रहा
 प्रथमे स्थाने जमातं च द्वितीये स्थाने ॥ ९३ ॥ तृतीये च चतुर्थे च कज्जुलखास्ति किंतु तथा ॥ ९४ ॥
 तेभ्यो जानाति खण्डानि प्रस्तारे दृश्यतानि ॥ ९५ ॥ चतुर्णां मपि भेदानां द्वे द्वे खण्डे च वर्तते ॥ ९६ ॥ तथा
 द्वे द्वे साक्षिभूते पूर्वं च कथितं मया ॥ अभिप्रायग्रहं चाद्यं लह्याने ॥ शकुनस्य च ॥ ९७ ॥ तस्य साक्षि विष्णु
 खण्डे प्रस्तारे फलं रहाभिधः ॥ तयोर्घाते समुत्पन्नं कज्जुलखिलं संज्ञकम् ॥ ९८ ॥ पुनर्द्वितीयशकले पञ्च ॥ ९९

॥ ७६ ॥ सर्वेषां प्रसङ्गालानां प्रकाशं चतुर्विधं ॥ मनोभिप्रायं बुध्यमेकारणं च द्वितीयकं ॥ ७७ ॥ प्रथमं भेदं द्वितीयं च सिद्धासिद्धं चतुर्थकं ७८ एतेषां साधनं वक्ष्ये साधकानां सुरवाय च ॥ ७८ ॥ चतुर्णामपि भेदोक्तं प्रथमं गेहा
निक्रयते ॥ क्रमात्केन्द्रस्थस्वस्थानि शकुनस्यापराणि च ॥ ७९ ॥ प्रस्तारे केन्द्रखण्डानि क्रमेण कथितानि
वै ॥ तथा विश्वादिचत्वारि प्रस्तारस्य क्रमेण वै ८० ॥ साक्षिभूतानि तेषां नित्यासाक्ष्यपराणि च ॥ प्रस्तारे
स्वस्वगेहाच्च पंच ५ ॥ ८१ ॥ १४ पंचक्रमेण च ॥ ८२ ॥ शकुनक्रमेण खण्डानि केन्द्रस्थानि ८३ ॥ चतुष्टयं
॥ साक्षिभूतानि प्रस्तारे विश्वादींश्च १३ ॥ १४ ॥ १५ ॥ १६ ॥ चतुष्टयम् ॥ ८४ ॥ परस्परं क्रमाद्वत्संज्ञातं दलचतु
ष्टयम् ॥ तत्क्रमेण पृथक्स्थाप्यं द्वितीयविधिरुच्यते ॥ ८५ ॥ प्रस्तारे केन्द्रखण्डानि तथा साक्षिदलानि च
५ ॥ ८६ ॥ ११ ॥ १४ ॥ पूर्वक्रमेण तान्यत्र परस्परहृतानि च ॥ ८७ ॥ तदुद्भवानि खण्डानि पृथक्स्थेनापि योजये
त् ॥ क्रमेण तेभ्यः चत्वारि जातानि शकलानि वै ॥ ८८ ॥ तेभ्यः क्रमात्फलं वाच्यं शकुनस्य क्रमेण च ॥ शुभा

६. न. २. ॥ २५ ॥ बंधस्यस्यपुरुषस्यमुक्तेऽपि व्ययस्य च ॥ बाधायाः मोचनस्यपिसवाच्योद्वाद ॥ गालयात् ॥ २६ ॥
 एतानि प्रथमगेहानि ज्ञात्वा स्वस्य परस्य च ॥ अन्यान्यपि च गेहानि संवंध्य ज्ञायतां पुनः ॥ २७ ॥ एवं प्रथमगृहं ज्ञा-
 त्वा पुनः प्रथमं विचारयेत् ॥ सर्वेषां प्रथमजालानां त्रयो भेदा भवन्ति हि ॥ २८ ॥ स्वारिजं निर्गमं प्रोक्तं दारिद्र्यं च गमा-
 मिधं ॥ सावितं स्थिररूपं च भेदाः प्रथममुक्तीर्तिताः ॥ २९ ॥ एषावहिश्च प्रथमानि स्वल्पानि संति भूतले ॥ मुष्टिप्र-
 थममृकं प्रथमं च वर्षयत्रस्य साधनं ॥ ३० ॥ अवधेः कार्यं संसिद्धेऽप्यस्य नाम साधनं ॥ एतेषां पंच प्रथमानामिन्द्रि-
 यं न कर्तव्यं ॥ ३१ ॥ पासकोत्था च प्रस्तारातेषां सिद्धिश्च जायते ॥ एवं ज्ञात्वा प्रथमगेहानि पूर्वपश्चाज्ज्ञात्वा निर्गमा-
 दींश्च भेदान् ॥ ३२ ॥ शुद्धे काले पासकौ स्येपणी यौ स्मृत्वा देवं स्वीयमाचार्यकंच ॥ ताभ्यां प्रस्तारकं कु-
 र्यादिति स्तावंततः परं ॥ ३३ ॥ बलाबलादिकं सर्वं ज्ञात्वा प्रथमं ब्रिलोकयेत् ॥ तद्विधिं च प्रवक्ष्यामि येन सिद्धिर्भ-
 वेत्किला ॥ पाशकोत्था च प्रस्तारादिक्किला बोद्धवन्तथा ॥ ३४ ॥ ताभ्यां प्रस्तारकाभ्यां वै प्रकाराभ्यां फलं वेदेत्

राम
 १५

नानैव भर्तृणां स्वीकारस्य रिपोरपि ॥ युगमोद्यमस्य चौरस्य वादस्याप्यनस्य च ॥ १५ ॥ स्थानान्तरे स्थितार्थस्येजयस्य मेथु
नस्य च ॥ परदेशस्य स्वीयस्य सवाच्यो सप्तमगृहात् ॥ १६ ॥ भयस्य मृत्योः शोकस्य चिंतायादु स्थितेरपि ॥ स्मृतादानं
स्य क्लेशस्य दुर्जनस्यागमस्तथा ॥ १७ ॥ मीनराशेश्च तथानष्टधनस्य गिरिकोटयोः ॥ वदकोष्ठप्रवृत्तेश्चाप्यालसस्या
ष्टमगृहात् ॥ १८ ॥ धर्मस्य व्याधिचारस्यातिदूरे गमनस्य च ॥ भाग्योदयस्य दानस्य तथा वै स्वमविद्ययोः ॥ १९ ॥ स्वा
भीष्टवसेवायाः पतित्वस्याश्रमस्य च ॥ स्थापितस्यापि द्रव्यस्य सवच्यो न वर्त्तमाद्गृहात् ॥ २० ॥ राज्याधिकारयोः की
र्त्तेश्चैष्टन्यस्य नृपस्य च ॥ वलनतंत्रोद्यमस्योपि औषधस्य गुरोरपि ॥ २१ ॥ जनन्याश्चापि सेवायामेवात्तां मंत्रयंत्रयोः
॥ स्वज्ञातः स्वामिनश्चापि वैद्यानां दशमाद्गृहेतु ॥ २२ ॥ मित्रस्य च मनीषायाः मंत्रिणः सात्त्विकस्य च स्वाभीष्टलाभ
सिद्धेश्चाशयाभाग्योदयस्य च ॥ २३ ॥ अमात्यस्य न्यायकर्तुरीस्वरस्य स्तुतेरपि ॥ सत्यासत्यस्य यः प्रह्मो वाच्यश्चै
का ॥ दशालयात् ॥ २४ ॥ वृषाद्युन्नतदेहीनां पशूनां बंधनस्य च ॥ शत्रोः वत्सस्य हस्यापि ऋणस्य मोचनं तथा ॥

न.र.
१४

पार्श्वस्थमनुजस्यच॥जीविकायासहायस्याप्यागमस्योद्यमस्यच॥४॥क्रयविक्रययोश्चापिप्रथममाढ्यवर
कयोः॥दातृरूपणयोश्चापिप्रथमोत्तेयोधनालयात्॥५॥सहोक्ताणांबंधुभिर्गिन्याःस्वमर्बिद्ययोः॥समीपग
मनस्यापिधातृशयनयोरपि॥६॥देहकंयस्यभृत्यस्यस्वधर्माचरणस्यच॥देवालयादिकानांचसवाच्योसह
जालयात्॥७॥क्षेत्राणांचगृहाणांचस्थितेश्चापिपितृस्तथा॥भूगतस्यक्षेत्रेषुश्चापितथाजनपदस्यच॥८॥वृक्षा
दीनारोपणस्यमृतकस्यस्थलस्यच॥कार्वाणांपरिणामस्यप्रथमोवाच्यःसुदुग्दहात्॥९॥पुत्राणांचमुदोदूतप्रेषि
तस्यागमस्यच॥स्नेहस्यक्षेमपत्रस्योदनस्यवाससस्तथा॥१०॥मंगल्यस्यप्रसन्नस्यकौतुकाधेययोस्तथा॥शुभ
भाशुभंचगर्भस्यशिल्पस्यसुहृदस्तथा॥११॥बुद्धेःशुभाशुभंचापिपितृवित्तस्यचापियत्॥मोदकोवलुनश्चा
पिप्रथमोवाच्यःसुतालयात्॥१२॥गंगाणांदूषकानांचदासीनांचशुभस्यच॥गर्भचेष्टकयोश्चापिपशूनामल्प
देहिनां॥१३॥ऋणयाचनस्यचौरैराहतस्यधनस्यच॥संतोषस्यचशत्रूणांप्रथमोवाच्योपिगैहत॥१४॥पत्नी

रामः
१४

ज्ञेयं सर्वथा तस्य ज्ञानं ॥ ३३ ॥ एवं तस्मात्कं प्रोक्तमुपकरणं च पंचमं ॥ तत्कगारव्यं च षष्ठं कथ्यते येनोदितं ॥ ३४ ॥
एकस्थानस्थितं खण्डं सै वद्विद्यादिके पुनः ॥ आगतं तत्कगारव्यं तत्ते यं स्लेच्छभाषया ॥ ३५ ॥ पुनरुक्तिश्च तस्यैव
संज्ञाज्ञेयास्वशास्त्रके ॥ प्रयोजनं च तस्यैव कथ्यते यवोदितं ॥ ३६ ॥ प्रथमस्य शकलं यच्च पुनस्याद्यत्र वेस्मनि ॥
तद्वशेन फले ज्ञेयं पूर्वोक्तेनैव वर्त्मना ॥ ३७ ॥ शुभस्थानेषु भूतेषु शुभे चाशुभं वदेत् ॥ जिहस्याते त्वशुभं दमन्यत्र
त्वतिशेन ॥ ३८ ॥ ज्ञात्वा उपकरणं यश्च प्रश्नं च कुरुते यदि ॥ प्रश्नं च तथ्यतां याति गुणवर्णोपमौ न्यथा ॥ ३९ ॥
इति श्रीमन्महाकुलावतंसपरमसुखोपाध्यायकृते रत्ननवरत्निप्रश्नोपकरणं तृतीयखण्डं समाप्तम् ॥ अथ प्र
थमकथनप्रकारे चतुर्थखण्डम् ॥ प्रथममूलानि प्रश्नानां गेहानि कथितानि वै ॥ पूर्वैर्यत्तत्प्रवक्ष्यामि प्रश्नगेहानि
चाद्यात् ॥ १ ॥ तनोश्चावयवस्यापि सुखस्याप्यसुखस्य च ॥ जीवनस्याप्यायुषश्च जन्मस्थानस्य चापियत् ॥ २ ॥
बलस्य कार्यं भस्य प्रयत्नस्य सुखस्य च ॥ नृपनीतिश्च शांतेश्च ज्ञेयानि प्रथमं ग्रहात् ॥ ३ ॥ अधिने स्य तत्सहायस्य

१. न. २. कथ्यते ॥ २४ ॥ तथापि कार्यसंसिद्धे विघ्नकर्ता भवेत्किल ॥ निर्वैरंचतृतीयं स्यादेवं ज्ञेयं विचक्षणैः ॥ २५ ॥ सर्वाणि ।
 १३ स्वएडकान्यत्र प्रस्तौजिह्वके गृहे ॥ स्थितानि विघ्नकर्तृणि शकुनस्य क्रमेणैव ॥ २६ ॥ इमति जाजं चतुर्थं मुपकरणं नि
 रूप्यते ॥ २७ ॥ जातं च यत्त्वएडं ज्ञेयमिमति जाजकं ॥ २८ ॥ शुभाभ्यां यदि मज्जातं कार्यसिद्धिस्तदा भवेत् ॥ अशु
 भाभ्यां ज्ञातं कार्यसिद्धिर्न जायते ॥ २९ ॥ शुभाशुभाभ्यां तज्ज्ञातं स्वल्पकार्यं करं स्मृतं ॥ चतुर्थं मुपकरणं कथि
 तं प्रचक्षते ॥ ३० ॥ तसीमारब्धं च सर्वेषां मुखं ज्ञेयं विचक्षणैः ॥ व्याख्यानं क्रियते तस्य तत्त्वाने प्रहसिद्धि कृत
 ॥ ३१ ॥ आद्यं गेहं प्रहस्य कर्तुं ज्ञेयं संवंधाच्चापरेषां गृहाणि ॥ तेभ्यः कुर्यात्स्वल्पप्रहसानित्तैः ॥ ३२ ॥ कोप्यागत्य
 प्रहसने वैवृणाः मत्पुत्रस्य स्यात्कस्यार्थलाभः ॥ आद्यं गेहं प्रहस्य कर्तुं ज्ञेयं तस्मात्तत्पुत्रारब्धं तस्य पुत्रस्य ज्ञे
 यं ॥ ३३ ॥ तस्मात्त्वएडात्सप्तमं पुत्रं वधात्तर्तीयं तस्य भ्रातुश्च ज्ञेयं ॥ तद्व्यस्य तद्वितीयं प्रदिष्टमेवं चाद्यात्तदन
 स्यैव वित्तं ॥ ३४ ॥ संवंधाद्वै प्रहस्य गेहानि बुद्ध्वा सर्वेषां वै प्रोक्तरीत्या च तस्य ॥ प्रहसिद्धिस्तदर्थं जायते च तस्मा

कश्चिन्निरादितं सर्वेषां मतं त्विदम् ॥ आद्यं तस्य मतं प्रोक्तं साहित्यमिन्किलावकं ॥ १४ ॥ तस्माच्च तन्मतेनादावि
न्किलावंचकथ्यते ॥ परं त्वावश्यकं नास्ति सर्वेषां च मते किल ॥ १५ ॥ सर्वेषां समं तं श्रेष्ठं सर्वप्रहस्यकारणं ॥ इन्कि
लावंचप्रथमं कथ्यतेति च मतं कृतं ॥ १६ ॥ प्रथमं पंचमं हत्वा षष्ठं चैव द्वितीयकं ॥ तृतीयं सप्तमं चैव चतुर्थं चा
ष्टमं तथा ॥ तदुद्भवानि खण्डानि च त्वार्षादौ लिखेत्पुनः ॥ पूर्वोक्तैर्नैव मार्गेण प्रस्तारं कारयेत्सुधीः ॥ १७ ॥ तस्मात्स
र्वेषां मतानि कथयेत्प्रहस्यको विदः ॥ प्रहसं च तथ्यतां याति गुणवर्णोपमोन्यथा ॥ १८ ॥ इन्किलावाद्द्वयमाद्य
मुपकर्षे निरूपितं ॥ वलावलविचारे च द्वितीयं परिकीर्तितं ॥ २० ॥ सरति वाहं तृतीयं विधितं तस्य वेदाम्यहं ॥
पंचधा तस्य नामानि प्रोच्यते यवनोदितं ॥ २१ ॥ चतुर्विदुः ॥ रुवार्दे स्यात्सुमासी पंचविंदुकः ॥ सुदासी षष्ठ
विन्दुना ॥ सवार्दे सप्तविंदुकः ॥ अष्टविन्दुस्तृतीया ॥ स्यादेवं मरुतिवाह्यं ॥ प्रयो
जनं त्रुवे तस्य प्रहस्यस्य समये धुना ॥ २२ ॥ आद्यं पंचमयो वैरं वैरं च द्वाविंशतिं संमिते पंचसत्य वैरं च लोके जिहति ॥

१२२ निवाहुं प्रथमं १ मन्यदिमतिजाजकं २ तसीरकं ३ तृतीयं च ४ तव गारं चतुर्थं ५ ॥ ३ ॥ पंचमं निक्किलावं च ५ षष्ठं
चैव वलावलम ॥ षष्ठां तानं भवेदेषां प्रह्मसिद्धिः सदैव हि ॥ ४ ॥ सर्वेषां मूलभूतं हि पाशकं परिक्कीर्तितं ॥ तदभावे
विधिं वश्ये शकलोत्पादने धुना ॥ ५ ॥ स्वासं नियम्य रेखां च हृत्ताकारं च कारयेत् ॥ तस्यापरित्व संख्यां च रेखां
सुखे केषां सया ॥ ६ ॥ रेखां कतुल्य शकलं शकुनस्य क्रमेण च ॥ प्रथमं स्थापने तस्मात्सप्तमं च द्वितीयकं ॥ ७ ॥
॥ तृतीयं तृतीयं तत्सप्तमं च चतुर्थकं ॥ तेभ्यः प्रस्तास्कं कुर्यात्पूर्वोक्तेनैव वर्त्माना ॥ ८ ॥ षोडशधिकं रेखायां षो
डशं पातयेत्ततः ॥ शेषां केनैव शकलं वेद संख्यं च कारयेत् ॥ ९ ॥ प्रस्तारं पूर्ववत्कृत्वा पाशकां संभवे सति ॥ पाश
के विद्यमाने तु पाशकेनैव कारयेत् ॥ १० ॥ प्रथमं नामानि षष्ठ्या मम स्त्रोतव्यस्तेन भाषितं ॥ रदामीं स्व स्वके स्था
ने कर्म्मणां च वदाम्यहं ॥ ११ ॥ प्रह्मार्थं पाशकं क्षित्वा प्रस्तारं कारयेत्सुधीः ॥ इत्थं निक्किलावं तत्तस्य प्रस्तारस्य च कार
येत् ॥ १२ ॥ इत्थं निक्किलावं विना प्रह्मं तथ्यतां नैव जायते ॥ तस्मादवश्यं कं कुर्यादिक्किलावं सदा धुधैः ॥ १३ ॥ इति १२

क्रिकमं प्रोक्तं समानां पृथक् पृथक् ॥ प्रयोजनं च सर्वेषां पूर्वलिखितवान् किल ॥ १६ ॥ खण्डं प्रस्तारं केयलं गृहं
च पतितं किल ॥ शकुनादिपंक्तिर्केचैव तद्गृहे वलवान् भवेत् ॥ १७ ॥ द्विः श्याः ३ दिक् १ गृहे तत्र यदि स्यादधिकं वलं
॥ नो चेद्यन् वलं तेयं वलमेवं विचारयेत् ॥ १८ ॥ दृष्टेर्वलं तृतीयं स्यात्प्रकारं लिखाम्यहम् ॥ पश्यन्त्यन्योन्यां
दानिसमं च समं तथा ॥ १९ ॥ द्वादशेषे वगेहेषु नाग्रे दृष्टिः प्रजायते ॥ स्वेन शुभेन मित्रेण खण्डं यत्र निरीक्षितं
॥ २० ॥ खण्डं वलसंयुक्तमेवं तेयं विचक्षणैः ॥ पापेन शत्रुणा वापि दृष्टं चेन्निर्मलं भवेत् ॥ २१ ॥ प्रथमस्या
शेषे ॥ तस्या हल युक्तं तु कार्यं कृतं ॥ निर्वलं चेत्तदा कार्यं नाशो तेयः सदा बुधैः ॥ २२ ॥ तस्माद्दलावलं पूर्वे नि
रीक्ष्य च फलं वदेत् ॥ एवं वलविचारे चरत्नं तेयं द्वितीयकं ॥ २३ ॥ इति श्रीवलविचारे द्वितीयः स्तं समाप्तम् ॥ २४ ॥
अथ प्रश्नोपकरणज्ञानार्थं तृतीयं ॥ उपकरणं विना सर्वकार्यं सिद्धिर्न जायते तस्माच्च प्रथमं वक्ष्ये उपकर
णं च षड्विधं ॥ १ ॥ तेषां ज्ञानं यदा नास्ति प्रश्नं तस्य वृथा भवेत् ॥ तेषां नामान्यहं वक्ष्ये तथा तेषां च लक्षणं ॥ २ ॥ मरा

१. न. १. स्थापभिधं॥ कञ्जु हाखिलं दफरहा० नकी० चातवदाखिलं ८॥ ८॥ तस्वा१० नुसुतस्वाखिलं११ कञ्जु लस्वाखिलं१२
 ११ तथा॥ रजमा१३ तवस्वाखिलं१४ नुसुदाखिलं१५ जमातके१६ ८८॥ अञ्जु दाख्येचपंक्त्यां वैक्रमेण शकलानि
 वैकञ्जुदाखिलं१ चातवदाखिलं२ चजमातके३ ८८॥ वयज४ मुकला५ लह्या६ हुमा७ कञ्जुलस्वाखिलं८
 नुसुतस्वाखिलं९ दफरहा१० जतमे११ तस्वाभिधं१२ ८८॥ अकी१३ नुसुदाखिलं१४ नकी१५ चातवस्वाखिलं
 १६ अञ्जु दाख्येचपंक्त्यां वैस्वाण्डानि कथितानि वै॥ ८९॥ लह्या१ कीशौ२ चतौ हुमा३ वयाजौ४ नुसुदाखिलं५
 नुसुतस्वाखिलं६ चातवदाखिलं७ स्वाखिलं८ ८९॥ दफरहा९ नकी१० कञ्जुदाखिलं११ स्वाखिलं१२ तथा
 ॥ जमात१ मुकले२ जतमे३ तस्वा४ दफरहा५ क्रमे॥ ९०॥ लह्या१ चातवदाखिलं२ मतवस्वाखिलं३ जतमा४
 दफरहा५ ५॥ हुमरा६ नकु७ कला८ रमा९ नुसुतस्वाखिलं१० दाखिलाभिधौ क्रमः॥ ९१॥ कञ्जुदाखिलं११ राम
 स्वाखिलं१२ वयाजं१३ कीशानि१४ स्वण्डकानि स्युः॥ रजतमा१५ तस्वा१६ वैक्रममेव सहस्रयायां १५॥ एवं पं११

१. न. र. चातवेदाखिलं धृतं अष्टमेतद्विपर्यासं स्थितं चातवरवारजं ॥ १३ ॥ वह्निवायुभुवानां च फरहायां त्रितत्त्वकं ॥ तस्माच्च न
वमेगेहे फरहास्थापनं कृतं ॥ १४ ॥ दशमेन किखण्डं च वैपरीत्या च स्यापितं ॥ वायुभूम्योश्च द्वेजत्विक्नु द्विखिलखं
डके ॥ १४ ॥ तस्मादेकादशेगेहे खंडकं लदाखिलं ॥ द्वादशे तद्विपर्यासं कवजुलखारिजं धृतं ॥ १६ ॥ जमातमु
कवेकीत्तारिखाचचतुष्टयम् ॥ त्रयोदशे शक्रगेहे तिथ्या वैषाडशे धृतं ॥ १७ ॥ एवं चारव्यायां पंक्त्या ज्ञेयं च तत्क्रिमं बुधे
॥ परं च यमक्षरेण क्रमं स्लेष्टैः प्रकीर्तितं ॥ १८ ॥ अस्माहारव्यश्च पंक्त्यश्च स्यापने कारणं गृहे ॥ नष्टं न श्रुतं तस्मात्
ज्ञेयं वधुतं मया ॥ १९ ॥ कारणं समपंक्तेः श्रुतं पूर्वानुसारतः ॥ पुनश्च सुखबोधार्थं क्रमं च लिखते धुना ॥ २० ॥ शकु
नस्य क्रमं पूर्वप्रोक्तमवदह क्रमं ॥ २१ ॥ इदानीं ब्रुवते पश्चाद्दिजदहाद्यं यथा क्रमात् ॥ २२ ॥ लह्याच १६ मरा २ नुसुतवा
रिजं ३ चवग्रजकं ४ कवु लखारिजे ५ जतमे ६ चातवेखारिजे तथा ७ ॥ २२ ॥ अंकी श ८ मुकला ९ कवु हा खिलं १० राम
फरहाभिधं ११ ॥ नुसुहाखिलं १२ नकी १३ चातवेदाखिलं १४ तरिखा भिधं १५ ॥ २३ ॥ जमात १६ मवदहे पंक्त्यां क्र १७

॥६२॥ कार्यसिद्धौ चपंक्त्या वैमिजाज्जरस्यंक्रमं बुधैः ॥ हर्षाख्यं रससंख्यं चक्रमंतस्य वदाम्यहम् ॥६३॥ अ
ग्नि तत्त्वं च तत्त्वेषु मुख्यं लह्यानेके स्थितं ॥ तस्मादाद्ये चलह्याने धृतमन्यविधिं ब्रुवे ॥६४॥ वर्णक्रमे त्वका
रं च प्रथमं ब्रह्मणा कृतं ॥ अकारं चास्तिलह्याने तस्मात्पूर्वे निवेशितं ॥६५॥ लह्याने हरफाखां यां तद्विरोधी
द्वितीयके ॥ अंकी शं च स्थितं तत्र तदग्रे च विधिं ब्रुवे ॥६६॥ वायोर्विन्दुश्च हुम्ना यां स्थितं वर्णवकारकं ॥ त
स्मात्तृतीयगे हे च हुम्ना या स्थापनं कृतं ॥६७॥ वयाजंतं द्वे परीत्ये स्थितं गे हे चतुर्थके ॥ विरोधित्वा तत्समीपे सर्व
खण्डेष्वयं विधिः ॥६८॥ केवलैर्नैव तत्त्वेन चाग्निवायूद्भवेन च ॥ गेहं खण्डद्वये जातं नीरभूम्योर्विलोमतः ॥६९॥
एवं केवलतत्त्वैभ्यः क्रमं खण्डचतुष्टये ॥ तत्त्वद्वयाभ्यामन्यस्य खण्डस्य च स्थितिं ब्रुवे ॥७०॥ नीरभूम्यो स्थितौ त
त्त्वौ नुस्नुहाखिलके तथा ॥ तस्माच्चपंचमे गेहेन स्नुहाखिलखण्डकं ॥७१॥ रिपुगे हे च तत्त्वं धीनुस्नुत्वारिज
के स्थितिः ॥ वायुभूमिजलानां च तत्त्वानि तवदाखिले ॥७२॥ स्थितान्यतः सममे ॥ ॥ ॥

६५

१	शु	बु	वे	श	गुरु	मंगल	रा	केतु
ॐ	ॐ	ॐ	ॐ	ॐ	ॐ	ॐ	ॐ	ॐ

खिले ॥ ५४ ॥ निवेशितं च प्रकृतेः साम्यत्वात्तदनेकधा ॥ बुधस्यापि च द्वे खण्डे जमाते जतमेतयोः ॥ ५५ ॥
 प्रथमे च ममांतं च तस्मादत्र निवेशितं ॥ वयाजं च तृतीयां चन्द्रस्य द्वे प्रकीर्तिते ॥ ५६ ॥ वयाजं प्रथमं तस्मा
 दुयाजं च त्रिसंस्थितः ॥ ५७ ॥ लोकां कीर्तयितुं खण्डौ शनेऽपि परिकीर्तिते ॥ उक्ताशकलं पूर्वतस्मादत्र नि
 वेष्टितं ॥ लह्यानुसूदाखिले च गुरोः खण्डे प्रकीर्तिते ॥ ५८ ॥ प्रथमं शकुने लह्यानुसूदाखिले च
 ने ॥ ५९ ॥ इन्द्राचनकी खण्डे भौमस्य च प्रकीर्तिते ॥ ६० ॥ पूर्वचंद्रमरातस्मात्तदत्रैवं निवेशितं ॥ तदग्रे राहुश
 कले क बु लखारिजकं धृतं ॥ ६१ ॥ एवमष्टदलानां च स्थापनं चकृते मया ॥ एवं चापरखंडानामपि
 निानवमगृह्णात् ॥ ६२ ॥ एवं मिजाऽप्यंक्त्यां च खण्डक्रममुदीरितं ॥ प्रयोजनं चाप्यन्यं च वर्तते वारनिर्णये ॥

राम

फरहासप्रमेगेहेनस्त्रदाखिलकेसमे॥१५॥नक्षत्रमेचनंवमेचातवेदाखिलंस्मृतं॥४५॥दशमेतरि
स्वकास्त्रेयंजमातंषोडशेतथा॥अन्यत्रयोजनंचापिवर्ततेतंचकथ्यते॥४६॥वस्तूनांजामकथनेचा
कस्यानयनेतथा॥तुरीयचात्रदारव्यस्यव्यवस्थेयंकृतामया॥४७॥पंचमंचमिजाजारव्यक्रमंवदया
मितस्यवै॥ग्रहक्रमंचतत्रास्ति उर्ध्वादधक्रमेणच॥४८॥भूमेश्चंद्रबुधःशुक्रसूर्यारिज्याकिंणांक्र
मात्॥आकाशेमण्डलानिस्युरुर्ध्वमूर्ध्वक्रमेणच॥४९॥ग्रहेषुमुख्यमर्कश्चतस्मात्पूर्वैरवेर्धृतं॥ततः
शुक्रबुधश्च न्द्रमंदजीवकुजाःक्रमात्॥५०॥भौमस्याग्रेणहुकेतुमिजाजारव्यग्रहःक्रमात्॥१५॥ख्यदी
नांग्रहाणांचद्वेद्वेखण्डेस्ति तस्यवै॥५१॥कब्रु दाखिलकंनस्त्रतवारिजंचरवेःस्मृतं॥प्रथमंशकुने
कब्रु दाखिलंपरिकीर्तितम्॥५२॥तस्मात्मिजाजेप्रथमेग्रहेकब्रु लदाखिलं॥फरहातवदाखिले
खण्डेशुक्रस्यवर्तते॥५३॥प्रथमेफरहाचास्तिप्रकृतेश्चविपर्ययात्॥नांगीकृतंचतस्मान्नदग्रेनवदा

स्मर- ५ दृश्यते ॥ ३४ ॥ तत्रैवाकारवर्णोस्ति तस्यां कं एकमेव च ॥ तस्मादाद्ये चात्र दस्य लह्या न स्प निवेशनं ॥ ३५ ॥
 एवं द्वितीये हु म राम या जं च तृतीयके ॥ परं त्वत्र त्रिसंख्या कं न स्रत्वारिज के पि च ॥ ३६ ॥ व या जं श कु ने पृ
 वे व या जं च तृतीयके ॥ धृतं न स्रत्वारिजं च न व मा च्च तृतीयके ॥ ३७ ॥ अं की शे र वा रि जे क जु ल च तुः सं
 ख्या भवेत्तिल ॥ अं की शे शु द्ध भू त त्वं तूर्ये चै व त था वि धं ॥ ३८ ॥ तस्मा दं की श कं तूर्ये प्र थ मं भूमि संज्ञ के ॥
 स्थापितं न व मा तूर्ये क जु ल र वा रि ज कं व्य ये ॥ ३९ ॥ उ क ले ज त मे पंच संख्या कं दृश्यते ख लु ॥ पूर्वां देश कु
 न स्या पि उल्का स्थानं च विद्यते ॥ ४० ॥ तस्मा त्पंच म के गे हे उल्का या स्था प नं कृतं ॥ इ ज त्मा ख्यं द लं चै व श
 क्रु न स्यो ज्ज रे स्थितं ॥ ४१ ॥ तदं कं न व मा द ते चा व सा नं त्र यो द शे ॥ तस्मा त्त्र यो द शे गे हे इ ज त्मा ख्यं द लं धृ
 तं ॥ ४२ ॥ क जु ल दा र्खिल के षट् चा त वे र वा रि ज के त था ॥ पूर्व व्य व स्थ या ष ष्ठे क जु हा र्खिल कं धृतं ॥
 ॥ ४३ ॥ आ त वे र वा रि जं चा पि श १५ क गे हे प्रतिष्ठितं ॥ सप्त संख्या च फ र हे नु स्र हा र्खिल के त था ॥ ४४ ॥

राम

अग्नेर्वायोश्चभूमेश्चतेषां वर्णानि कथ्यते॥ वकारश्चजकारश्चहकारेति प्रकीर्तितम्॥ २५॥ वकारस्य
द्वि२ संख्या कै जकारस्या द्वि७ संख्यकं॥ हकारस्याष्ट८ कंतेययोगे सप्तदश १७ स्मृतं॥ २६॥ षोडशं शोधि
ते तत्र शेषं स्यादेकसंख्यकं॥ तस्माच्च प्रथमेगे हे फ र हा विज द हे स्थितः॥ २७॥ एवंक्रमेण सर्वेषां षंडा
नां विज द हे स्थितिः॥ अंकाभावे जमातस्य धृतं तस्माच्च षोडशं॥ २८॥ अन्यत्र योजनं चास्य वर्तते सोपि
कथ्यते॥ कार्यावधेश्च यत्तानमस्मादेव प्रजायते॥ २९॥ तृतीयपंक्ति के चैव क्रमं च परिकीर्तितं॥ अ
त्र दास्ये चतुर्थे च पंक्तौ चक्रमुच्यते॥ ३०॥ एवमेव क्रमेणापि चाब्रह्मवर्णसंस्थितिः॥ अकारस्य भवेदे
कः१ वकारस्य द्वयं२ स्मृतम्॥ ३१॥ जकारस्य भवेत्त्रीणि३ दकारस्य चतुष्टयम्४॥ तेषां योगे दशांकर
स्यात्तदूर्ध्वेनैवलभ्यते॥ ३२॥ तस्माद्दशमपर्यंतं शकलं स्थाप्यते मया॥ लाभादीनां गृहस्यापि शकल
स्थापने विधिः॥ ३३॥ स्वबुद्धे कौशलेनापि स्थाप्यते पूर्वसंमतम्॥ लहानस्याग्नि तत्त्वं च प्रकटत्वेन

न.२ ॥१४॥ तस्याक्षरोप्यकारोस्तितस्यां कश्चैकमेव हि ॥ तस्माद्वाद्ये चाब्दहस्यलहानस्य स्थितिं वदेत् ॥ १५ ॥
 एवं त्रीकशकले वेद ४ तत्त्वं च दृश्यते ॥ प्रगटत्वेन तत्रास्ति वेदार्णमद्बृहदारण्यकम् ॥ १६ ॥ वेदार्णवस्य संख्या
 कमेक १ द्व्य २ त्रि ४ गजो मितं ॥ तेषां योगः पंचदशतस्मात्पंचदशे गृहे ॥ १७ ॥ त्रीकस्य स्थितिर्ज्ञेयमद्बृ
 हेति च निश्चितं ॥ एवं क्रमेण सर्वेषां खण्डानां संस्थितिं कुरु ॥ १८ ॥ यस्य तत्त्वं गुप्तरूपं तस्यां कं नैव लभ्य
 ते ॥ शेषे गृहे च तत्खण्डं जमातं षोडशे यथा ॥ १९ ॥ अन्यत्र योजनं चास्य वर्तते तत्स्वरस्य च ॥ रूपस्य क
 थने संख्या संज्ञानस्यापि निर्णये ॥ २० ॥ एवमेव क्रमेणैव विजृह्वेवर्णं संस्थितिः ॥ अग्न्यादिकेषु तत्त्वे
 मुखं डेषु शकलेषु च ॥ २१ ॥ वकारस्य द्वयं २ जकारस्यादि ७ संख्यकं दकारस्य चतुः ४ संख्या ह को
 रस्याष्टकं स्मृतं ॥ २२ ॥ प्रगटत्वं तस्य संख्येकं तत्तुल्ये च गृहे स्थितिः ॥ षोडशां काधिके लामे षोडशं शो
 धयेत्तत्र ॥ २३ ॥ शेषां कतुल्यं तद्देहं विजृह्वेवर्णं तस्य बुध्यतां ॥ यथा च परहारखंडे प्रकटं च त्रितत्त्वं कं ॥ २४ ॥

भवेत्तदा॥४॥ एवंवलंस्वगेहस्यखण्डस्यप्रथमंततः॥पंक्तिगेहेक्यभेदेनद्वितीयवलमुच्यते॥५॥शकु
नंप्रथमंतेयमवदहारव्यंद्वितीयकंविजदहारव्यंतृतीयं३स्याच्चतुर्थमवदस्मृतं॥६॥पंचमंचमिजाजारव्यं
षष्ठंहफारव्यमीरितं॥सप्तमंमसहारव्यंचक्रममेषांचकथ्यते॥७॥शकुनस्यचपंक्त्याहिकारणोनान्यवि
यते॥स्वभावेनैवतज्ज्ञेयंशकलंस्वस्ववेश्मनि॥८॥अवदहारव्यंद्वितीयंतुतस्यकारणमुच्यते॥एकैक
शकलेचास्तितत्त्वानांचचतुष्टयं॥९॥ऊर्ध्वादधःक्रमेणैववह्नादीश्चसदैवहि॥कश्चित्प्रकटरूपेण
गुप्तरूपेणकश्चन॥१०॥प्रकटंविन्दुरूपेणगुप्तेरेवात्मकेनहि॥तस्मात्प्रकटतत्त्वस्यसंख्याकुर्व्या
त्सनीषिभिः॥११॥अवदहेतिचयेवर्णाश्चाग्न्यादिषुनियोजयेत्॥अकारस्यैकसंख्यास्यादृका
स्यद्वयं३स्मृतं॥१२॥दकारस्यचतुष्कंचहकारस्याष्टसंख्यकम्॥एवंतत्त्वक्रमेणैवयस्ययस्यांक
संमितिः॥१३॥तदंकतुल्यगेहेतुशकलस्यस्थितिर्भवेत्॥यथालक्ष्यानके३खण्डेप्रकटंवद्वितत्त्वकम्

१. न. २.

६

स्वभस्य १० लाभस्य ११ घूनं १२ चगर्जव्ययस्यो ॥ ८० ॥ विष्व १३ स्याद्यं १४ शक्र १५ गेहस्य वित्तं पंचेंदो १५ अन्नं दसं
ख्यं नृपस्य ॥ तूर्यं तेयं साक्षिगेहं गृहाणां सर्वेषां वैसाक्षिगेहं शरेन्दुः १५ ॥ ८१ ॥ प्रस्तास्य पूर्वगेहं चतुष्कं तेयं
विज्ञैरुन्महान्तं तदेवा ॥ पंचादीनां वेदसंख्यगृहाणां ५ ॥ ८२ ॥ अज्ञेयं विज्ञैस्तु विना तारख्यं संज्ञेन वसादिचतुष्क
स्य ८ ॥ १० ॥ ११ ॥ १२ ॥ संज्ञासु तवल्लकं बुधेः ॥ विष्वादीनां चतुष्कस्य १३ ॥ १४ ॥ १५ ॥ १६ ॥ जवादातं प्रकीर्तितम् ॥ ८३ ॥
इति श्रीसनाढ्यकुलावतंसपरमसुखोपाध्यायकृते रत्ननवरत्ने संज्ञारत्नं प्रथमम् ॥ १ ॥ अथ वलावलद्विती
यरत्नम् ॥ २ ॥ तत्र वलावलस्य प्रयोजनं ॥ शुभाशुभस्य दाता ॥ सवलासत्फलप्रदाः ॥ निर्वलानिष्फलाज्ञेया
स्तस्मात्स्तेयं वलावलम् ॥ १ ॥ अग्निर्वाख्योस्तथानीरभूयोर्मिथः सौहृदं वैपरीत्योर्मिथः शत्रुता ॥ अग्निभूयो
स्तथानीरवाख्योर्मिथो मध्यमं सौहृदं स्तेयमेवं सदा ॥ २ ॥ आग्नेयादीनि खण्डानि त्वाग्नेयादिगृहेषु चागता
नि सवलानि स्युर्मित्रगेहेतथैव च ॥ ३ ॥ यदाश्नुगृहेतिष्ठेद्वलंतस्य न विद्यते ॥ मध्यमारव्ये गृहेतिष्ठेद्वलंतं मध्यं

राम
६

॥८२॥ सज्जत्पर्वतस्थानं चारु राजगृहे स्थितिः ॥ बहुमौल्ययुतं वस्त्रं भोजने मधुरपियम ॥ ८३ ॥ इति शकलां तां
 गुणवर्णादि ॥ अथ स्थानसंज्ञा ॥ आद्यं त्वय्येष्टसममं ७ दिग्मितं च १० स्यादवतादं केन्द्रसंज्ञं तदेवा ॥ द्विः पंचाप
 ष्टचत्वारिंशं संज्ञं च मायलज्ञेयं विज्ञैः पणफरा ख्यं तदेवा ॥ ८४ ॥ तृतीयं षष्ठं द्विकर्दिने श १२ तुल्यमापो
 क्लिप्तं जायलसंज्ञं च ॥ विश्वादि कानां च चतुष्टयानां १३ १४ १५ १६ वतुदलयुतं स्यादवतादं संज्ञं ॥ ८५ ॥
 आग्नेयं वायवं चाप्यपार्थिवं च चतुष्टयम ॥ चतुरावृत्ति तौ ज्ञेयमाद्यगेहादितत्त्वकम ॥ ८६ ॥ अग्निर्वायुस्तथा
 तोयं धरणी च चतुर्थकम ॥ एकैकशकले ज्ञेयमपितत्त्वचतुष्टयम ॥ ८७ ॥ आद्यं १ लाभं ११ सममं ७ पंचमं च ५
 धर्मैर्द्विजं २ खेन्दु १० गेहं शुभं च ॥ त्रितृयोचमध्यमौ संप्रदिष्टौ षष्ठाष्टान्यनिर्दिष्टं वैगृहाणि ॥ ८८ ॥ विश्वा १३ ष्ठा
 द्वे पूर्वगेहस्य प्रोक्ते शक्रा १४ लाह ७ स्याधनाख्यं गृहस्य ॥ साक्षी ज्ञेयो पंचषष्ठौ च गेहाता तौ यस्य प्रोडशैवं सु
 खस्य ॥ ८९ ॥ पुत्रस्य पुनर्दं दशमं रिपोश्चर्मदस्य ७ लाभं ११ व्यय १२ भं च मृत्योः ॥ शरेन्दु १५ नंदस्य ८ रिपुर्द

१. न. २. तिलयुक्तं ह्रस्वं विस्तीर्णनेत्रयुतं ॥ १२ ॥ धातौ सौवर्णरजतं स्फटिकं सिंधौ स्थलं सुवस्त्रधरा अध्यापनाध्यापन
 ५ युतं स्मरसंभोज्यं सुगंधयुतं ॥ १३ ॥ अतवेस्वारिजशकलं स्लेच्छं दीर्घवर्णा कितंच ॥ कृष्णसपीतवर्णे निःसत्वं कपि
 लनेत्रं च ॥ १४ ॥ उच्चस्थले निवासं वनाद्रिकृपान्वितं सदुर्गं च ॥ वसनं चोर्णो भूतं देहाशक्तं च दुर्गंधम ॥ १५ ॥ न
 कीशकलंगौरवर्णं च क्षत्रं कृशं पीतनेत्रं भटं स्थूलग्रीवं ॥ सशस्त्रं भटेष्वग्रगण्यं शिशोः शैवकं न स्वतंत्रं स्थि
 तं रक्तकेशं ॥ १६ ॥ मांसादिभक्षणे चित्तं हरिद्वस्त्रं च स्वल्पकं ॥ स्थानं जलस्य निकटं सांधकारं प्रकीर्तितं ॥ १७ ॥
 अतवेदाखिलं दीर्घं देहं गोधूमवर्णकम् ॥ क्लिष्टदेहं च सुमुखं भृभिन्नमुरुदीर्घकम् ॥ १८ ॥ श्यामनेत्रं तिल
 युतमुच्चवस्तुप्रियं स्थलम् ॥ वृक्षसमूहं सजलं स्तंभकुंतलं रोरधः ॥ १९ ॥ इजतमारव्यंदलं प्रोक्तं शूद्रं च नृपले
 स्वकं ॥ गणकं गुणसंग्राहि सुंदरं स्मृत्तुलोचने ॥ २० ॥ चित्रवस्तुप्रियं स्थानं पाठागारं सचित्रकं ॥ लाजावर्तं सप्त
 धातुं चित्रवस्त्रं सकोमलं ॥ २१ ॥ तस्मिन्निवारव्यंदलं वैश्यं गौरांगं दीर्घदेहकं ॥ असक्तांगं वृहन्नेत्रं सुंदरं मार्गगामिनं

शुनंधातौ वंगं पाषाणे कृष्णपाषाणं ॥ ६३ ॥ अंकीशं कृष्णवर्णं कृष्णं कर्मरतं कृष्णनेत्रं च स्नेहं गेहकृत्येभ्यः म
स्यं मलिनमुरं च युतं ग्रामवासं च दीर्घं दास्यादिकृत्य युक्तं नखरदसु दहं त्वम्लमुच्चालसाढ्यं मिथ्यावाक्या
त्यनेत्रं त्वतिरवसहितं लोहपाषाणकृष्णं ॥ ६४ ॥ हुम्मारंभं सत्रियं शरं शस्त्रविद्यं च तस्करं ॥ हिंसां युक्तं च निंद्यं च
नापितं लोहकारकम् ॥ ६५ ॥ कलिप्रियं पीतनेत्रं व्रणं कितवृहच्छिरं ॥ मध्यमोच्चं तिक्तप्रियं वनादिगह्वरे स्थि
तिं ॥ ६६ ॥ दंष्ट्रां शकलं गौरं ब्राह्मणं गमनानितम् ॥ सुखान्वितं सिद्धियुतं श्रेष्ठं देवार्चने रतं ॥ ६७ ॥ मध्यमोच्चं व
र्जुलास्यं श्यामनेत्रं चः प्रियम् ॥ कर्पूरं दिशुगंधाढ्यं मौक्तिकविक्रयान्वितं ॥ ६८ ॥ जलवृक्षयुतं स्थानं श्रे
ष्ठवस्त्रं सुशोभनम् ॥ मिष्टान्नं दुग्धसंयुक्तं विल्लोरं दृष्टि रन्वितम् ॥ ६९ ॥ नुसुतत्वारिजशकलं सत्रं श्रेष्ठं च राज्य
कार्ये रतं ॥ धर्मान्वितं च दीर्घदेहं नेत्रं च गौरवर्णं च ॥ ७० ॥ स्थानं च जलसमीपे शुभं स्वर्णस्य हारकं स्वर्णम् ॥ मा
णिक्यं रत्नपण्यं श्रेष्ठवसनं च मधुरभोजनं च प्रियम् ॥ ७१ ॥ नुसुतत्वारिजलशकलं गौरं विप्रं तपोन्वितम् ॥ दीर्घं कृत्वा स्यं

रत्नरत्नं कांचसुवर्णचय्येष्वर्गंधसुवस्त्रकम् ॥ ५४ ॥ कञ्जुदाखिलकंश्रेष्ठं सत्रंगो धूमवर्णकम् ॥ मिष्टवाक्यं श्यामनेत्रं
 ४ शिल्पतन्मध्यमोच्चकम् ॥ ५५ ॥ क्रियादिकंच कुशलं रथ्यां देवा लये स्थितिः ॥ पृथ्वी स्वर्णसुवासंच माणिक्यं
 मिष्टभुक् सदा ॥ ५६ ॥ कञ्जुलखारिजं शुभं स्लेछमन्याय तत्परमज्ञेयं ॥ व्रणं कितंच वदनं मार्जारदृशंच दीर्घ
 खम् ॥ ५७ ॥ वर्णंच कृष्णपीतं स्थूलरदं पिशुनप्रकृतिंच तित्कप्रियंच वासं निंद्यस्थानंच लोहपाषाणम् ॥ ५८
 जमातं गोधूमवर्णं शृङ्गंच चित्ररेखनेनिरतं ॥ गुणवान्सुवर्णं कुशलं व्ययशीलं हिंसान्वितं वैद्यं ॥ ५९ ॥ कृष्णे
 क्षणंच मध्यंच दीर्घास्यं मिष्टभोजने चरतं ॥ संधीकरणं कुशलं पठनस्थानंच हरितमणिम् ॥ ६० ॥ परहा
 र्यं शकलंच दीर्घदेहं गौराभं लिपिहासनेति चित्तवृत्तिं ॥ भिन्नभ्रूत्वंति श्यामनेत्रमोष्ठस्वल्यं मुक्ताढ्यं स्थ
 लशुभगंच मिष्टभोज्यम् ॥ ६१ ॥ उक्तास्यं शकलंच कृष्णवर्णं दीर्घास्यं मलिनंच हीनजातिं श्यामास्यं च तिस्र
 ल्यनेत्रयुतं क्लेशाढ्यं त्वनिकुशलं शाकपण्यं ॥ ६२ ॥ कश्चिद्गृहं परिषं पक्षिस्थानंच संधकारजलयुतं पि ४

था॥३॥३॥वायवीयचवारुण्यां वलाढ्यं रक्तवर्णकम्॥४५॥तस्मिन्वाचवयाजारव्यं न कीनुसुर्तुलदास्वि
लम्॥३॥३॥अप्यंचवलसंयुक्तमुत्तमं तवर्णकम्॥४६॥क जुदास्विलमं कीशमुकलाचं जमातकम्॥
३॥३॥३॥पार्थिवंदक्षिणाशयां वलाढ्यं श्यामवर्णकम्॥४७॥लह्या लुप्तदास्विलौ च॥३॥चापमीनौ गुरोः
स्मृतौ॥सिंहौ नुसुर्तुलखारीजक जुदास्विलकौ॥३॥रवेः॥४८॥जमाते जतमे॥३॥युग्मकन्ये ज्ञेयौ बुधस्य तौ
॥वयाजं च जरीकं च॥३॥कर्कौ चन्द्रस्य कीर्तिनौ॥४९॥फरहातवदास्वीलौ॥३॥तुलो कौ भृगोः स्मृतौ॥हुमरा
चनकी ज्ञेयौ॥३॥मेषाली भूसुतस्य च॥५०॥उक्तां कीशौ॥३॥चतौ ज्ञेयौ नक्रकुंभौ शने स्तथा॥क जुलातव
खारिजौ॥३॥राहुके त्वो घटेण कौ॥५१॥चराह्वयं मुन्कली वंसावितं च स्थिराह्वयं॥द्विस्वभावाह्वयं ज्ञेयं खा
रिजं दास्विलाह्वयम्॥५२॥अथ शकलानां गुणवर्णादि॥लह्या नं ब्राह्मणं गौरं धर्मा शक्तं च पण्डितम्॥
मिष्टवाक्यं मिष्टभुक् च ह्रस्वर्णं वं च श्यामदृक्॥५३॥देवगृहे जपस्थाने चोपाध्यायगृहे स्थितिः॥माणि॥

१॥ न० ॥ लोमा ॥ ३३ ॥ इवेत ॥ खियासंयुतौतौ यदासा ॥ ३३ ॥ वितंतद्विपर्यान्वितौ ॥ ३३ ॥ मुक्कलीवंभवेत ॥ ३६ ॥
 ३ ॥ लह्यानांतवस्वारिजंनस्रत्वारिजकज्वलस्वारिजं ॥ ३३ ॥ तदास्व्यंसर्वेतेवल्युक्तादिनेपुमांसः ॥ ३३ ॥
 चशुभाशुभाः क्रमेण ॥ ३७ ॥ अंकीशांतवदाखिलं च कज्वलदाखिलं नस्रदाखिलं ॥ ३३ ॥
 तदास्व्यंसर्वेतेवल्युक्तानिशविभागेयोषिदेकमसत्रयः शुभाः स्युः ॥ ३८ ॥ जमातेजतमेहुमावयाजं
 ॥ ३३ ॥ सविताहूयवल्युक्तंचसंध्यायां क्लीवेमध्योत्सच्छुभः ॥ ४० ॥ पुमांसुहुमरास्त्रीस्यात्तवया
 जोन्योनपुंसकौ ॥ स्वल्पवीर्यान्वितौ त्रेयोहुमराचवयाजकौ ॥ ४१ ॥ तस्वाफरहोक्ताचनकी ॥ ३३ ॥
 मुक्कलीवसंज्ञकावल्युक्तंचसंध्यायां क्लीवात्त्रेयोशुभाः शुभौ ॥ ४२ ॥ पुमांसुफरहाज्ञेयः स्वल्पवीर्या
 भितस्तथा ॥ त्रयः क्लीवाः स्त्रीस्वभावाः क्लीवेत्तेवंविमर्शयः ॥ ४३ ॥ लह्यानांतवस्वारिजं नस्रत्कज्वल
 स्वारिजौ ॥ ३३ ॥ आग्नेयः शकलं पूर्वेवलाढ्यं पीतवर्णकम ॥ ४४ ॥ हुमाचतवदाखिलं फरहेजतमेत

राम
 ३

जमात ४ फरहा ५ चैवोक्तां ई की शौ ७ प्रकीर्तितौ ॥ २७ ॥ हुमरा च च या जाख्यं नु सुर्तुलखा रिजं १० ॥ तम
सुर्तुलदाखिलं ११ चैवातवेखारिजं संतकम १२ ॥ २८ ॥ नकी १३ चैतवदारखील १४ मिजतमा १५ तरि
खामिधा १६ ॥ शकुनक्रमेण शकलाः षोडशेव प्रकीर्तिताः ॥ २९ ॥ ऊर्ध्वं शून्यं त्रिरेखाधो ३ लह्या नंत द्विपर्जये
॥ अंकी शं ३ च भवेद्रेखा शून्यं तच्च पुनः ३ स्तथा ॥ ३० ॥ कञ्जुलं च दारिखिलं त्रेयं व्यस्तं ३ कञ्जुलखारिजं वेद
रेखा ३ जमः तस्याद्देशन्यः त्रीखकं ॥ ३१ ॥ शून्ये रेखा शून्यं युतं ३ फरहात द्विपर्यये ॥ ३२ ॥ नकी दलं चोक्
ला च रेखे शून्यां तरे ३ स्थिते ॥ ३३ ॥ व्यस्तं ३ चैतमा त्रेयं रेखा शून्यं द्विरेखके ३ हुमरा व्यस्तरूपासा ३ व
या जं परिकीर्तितम ॥ ३४ ॥ शून्ये रेखे तनु सुर्तुल ३ खारिजं तद्विपर्जये ॥ नु सुर्तुलदाखिलं ३ शून्यं त्रयं रेखा
न्वितं ३ भवेत् ॥ ३५ ॥ अतवेखा रिजं व्यस्तः ३ मतवेदाखिलं भवेत् ॥ शकलानां स्वरूपं च दर्शितं पूर्वसंमत
म् ॥ ३६ ॥ इति शकलनामानिलक्षणं च ॥ यस्य चोर्ध्वाधभा गौरखरेखान्वितौ ३ ३ ३ रेखा रिजं दारिखिलं वै वि

न. २. शून्यस्य तु लिखेच्छून्यं तीर्ययेषां तु शून्ययोः ॥ ऊर्ध्वादधः क्रमेणैव पाशकद्वययोगतः ॥ १८ ॥ वामक्रमे
 २. णशकलं वेदसंख्यं भवेत्ततः ॥ तिर्यक् क्रमेण च पुनः पंचमाद्वेदसंख्यकम् ॥ १९ ॥ एवमष्टदलं कुर्यात्तिभ्योद
 लचतुष्टयम् ॥ आद्य १ द्वितीय २ योगेन नवमं शकलं भवेत् ॥ २० ॥ रेखयोः शून्ययो योगे रेखां कुर्यात्त्वरेख
 योः ॥ शून्यमेवं भवेद्योगो सर्वत्रैवं युक्तिं कुरु ॥ २१ ॥ तूर्य ४ तृतीय ३ योगेन दशमं सुतपुष्टयोः ६ ॥ योगेन ला
 भवण्डस्याक्ताष्टमयोर्व्ययं २२ ॥ नंद ८ दिक् १० षण्डयोर्विश्वं १३ रुद्राकार्भ्यां ११ १२ सुरेन्द्रकं १४ विष्ट्वे १३
 द्वा १४ भ्यां पंचदशं १५ शकलं परिकीर्तितम् ॥ २३ ॥ आद्य १ पंचदशभ्यां १५ च षोडशं शकलं भवेत् ॥ एवम्
 सेन्दु १६ खण्डानां प्रस्तारं च भवेत्किल ॥ २४ ॥ वेदतत्त्वोपरिकृतं स्तलशस्त्रं च शूरिभिः ० तेषां भेदाः षोडशै
 व न्यूनाधिकं न जायते ॥ २५ ॥ तस्मात्स्ते षोडशैव शकलानि कृतानि वै ॥ प्रस्तारे च षोडशैव गृहाणि च ॥ २६ ॥ इति पाशकनिर्माणं प्रस्तारोत्पादनं च ॥ लह्या १ क ३ दाखिलं च २ ततो क ३ लखा रिजं ३

राम

२

गुरुत्तवत॥ श्रीरत्नशास्त्रेषु प्रधानं पाशकंतवु धिबुवे॥ वेदशून्यं कितंतूर्ध्वं तदधोऽवदयं कितम॥ १०॥
पाशैर्बद्धो कां कितं त्वेवं पाशाष्टकद्वंद्वकु॥ द्विधा कीलकयोः प्रोक्तं शिथिलं वेदधंसंख्यया॥ ११॥ एवं पाशयुगं
कुर्यान्मीनार्के हर्निशा समे॥ घटनं पाशकानां चततः शून्यं च कारयेत्॥ १२॥ मेषसंकांतिदिवसे ताभ्यां प्रश्नं च
कारयेत्॥ पट्टिकायां शुभदिने प्रस्यार्थं पातयेत्सुधीः॥ १३॥ शुक्रभौमशनिवासरो तथा तारी विचततयत्रयो
दशे प्रचमेष्वपि तथैकविंशतौ॥ १४॥ वेदवेत्तशरनेत्रके तथा॥ १५॥ दुर्दिने च सहिते दिने तथा मेघछिन्न
दिवसे विवर्जयेत्॥ १६॥ साद्वैयामनिशि वा सरोर्धके पाशकं रमलविन्नपातयेत्॥ १७॥ लहानं पाशके यो
ज्यं स्विष्टदेवं गुरुं स्मरन्॥ पाशकं मंत्रं वेदादौ सप्रवारिततः क्षिपेत्॥ १८॥ अथ मंत्रः॥ ॐ नमो भगवतिकृष्णा
एडनिसर्वकार्यप्रसाधिनिसर्वनिमित्तप्रकाशिनि एहो हित्वरस्वरदे हिलिहिलिमातंगिति मत्स्यं ब्रूहि स्वा
हा॥ इति मंत्रः॥ पाशकौ चततो योज्यौ प्रस्तारं कारयेत्सुधीः॥ वक्ष्यमाणप्रकारेण तस्मात्प्रश्नं वदेदुधः॥ १९॥

स्नानशायनमः॥लंबोदरंविघ्नविनाशनंचनत्वाभवानीतनयंगजास्यंस्यप्रसादेनसुखःसमस्तान्तिष्ठति
स्वेस्वेचपदेसदैव॥१॥नत्वाश्रीरमलाचार्यानपरमाद्यसुखाभिधैःउद्धृतंरमलावोधैर्नवरत्नसुशोभनम्॥
श्रीकाशिराजद्विजगौतमवंसमुख्येवर्द्धवंडसिंहनृपतेरवसानसिंहः॥मंत्रीतदन्वयभवोऽतिप्रसक्तमाढ्यस्त
स्माच्चतस्यतनयात्स्वलुलब्धवृत्तिः॥शि॥सनात्सोपाध्यायद्विजवरकुलेमेजनिरभूत्पितासीतारामोवरमतिर
नृपाच्चजननी॥वसन्काश्यातीर्थोपठनकृतधियादैवविहितादवंत्यांसंप्राप्नोर्हचिरनवरत्नान्यकुर्वन्॥४॥
उष्मीवेकर्णयोर्कंठेवाहोःपाण्योन्यसेत्क्रमात्॥द्वेऽचैकंचद्वेऽद्वेऽचशिष्याणांभूषणायचा॥५॥संतारने
चप्रथमंद्वितीयंचवलावलं॥प्रश्नोपकरणंस्त्वंचतृतीयंपरिकीर्तितम्॥चतुर्थंप्रश्नकथनंपंचमंचावधे
स्तथा॥षष्ठंचमुष्टिकथनंसूक्तप्रश्नंतुसप्तमं॥७॥चौरस्यनामकथनमष्टमंसमुदाहृतम्॥नवमंवर्षप
त्रस्यसाधनंपरिकीर्तितम्॥८॥नवरत्नात्मकंप्रथंरत्नशस्त्रेतिशोभनम्॥दुर्जनीयनदातेचरत्नणीयं

श्रीः श्रीगोविन्दनाथपुरीमेढुंडिराजगणेशकेपाशदाऊअग्निहोत्रीकेयहाँसिद्धविनायकयंत्रमैरमलनवर
तच्छापागयादुकीछापनेवालेसेलिखारामसरूपमित्त जिसेलेनाहोयउसेढुंडिराजगणेशकेपाशदाऊअ
ग्निहोत्रीकेदुकानपरमिलैगा संवत् १८२६शके १०८१ पौषकृत् १० मौमवासरे ॥ ४२ ॥ ॥ ४२ ॥

